

Thomas Mann

MOARTEA LA VENETIA

Thomas Mann

MOARTEA LA VENETIA

Traducerea:

Alexandru Philippide

Lazăr Iliescu

Alice Voinescu

Editura „Sfinx-V. R.” 1991 Cluj-Napoca

Gustav Aschenbach, sau von Aschenbach, cum suna numele lui legiuit, în ziua când împlinise cincizeci de ani pornise, într-o după-amiază din primăvara anului 19..., an care timp de luni

întregi se înfățișase continentului nostru cam posomorât, pornise de la locuința lui de pe Prinzregentenstrasse din München, să facă o plimbare mai lungă. Cu nervii încordați de munca din cursul dimineții, muncă grea și dăunătoare, care tocmai acum îi cerea și mai multă grijă, atenție, pătrundere și precizie, scriitorul nu izbutise să-și stăvilească, nici chiar după ce prînzise, vibrația aceea permanentă a instinctului său de creație, acel *motus animi continuus*¹, care, după cum pretinde Cicero, e esența însăși a clocvenței și nu putuse așipi o clipă măcar, răgazul acesta fiindu-i totuși atît de necesar, o dată pe zi cel puțin, cînd se simțea istovit. Plecase așadar de acasă, nădăjduind ca aerul și mișcarea să-i reîmprospăteze forțele ca să se poată bucura iarăși, din plin, de seara ce avea să vină.

Era pe la începutul lui mai, și după cîteva săptămîni umede și reci se pornise deodată o căldură înșelătoare de miez de vară. Cu toate că frunzele abia se iviseră, în Englischer Garten² era o zăpușeală ca de august și tot mai multe trăsuri și pietoni se îndreptau spre marginea orașului. Ajuns, pe cărări din ce în ce mai tăcute, la Aumeister, Aschenbach privi o vreme restaurantul acesta atît de animat, în fața căruia așteptau cîteva birje și echipaje ; apoi, în timp ce soarele cobora tot mai jos, porni spre casă, ieșind din parc pe întinsul cîmpiei ; dar, cum începuse să se simtă obosit, iar pe de alta parte se adunaseră nori de ploaie peste Fohring, rămase lîngă cimitir să aștepte tramvaiul ce trebuia să-l ducă înapoi în oraș.

Întîmplarea făcea ca prin împrejurimi să nu fie nimeni. Nu se vedea nici un vehicul nici pe șoseaua Föhringului și nici pe caldarîmul străzii Ungerer, ale cărei șine de tramvai se întindeau sclipind pînă spre Schwabing. Dincolo de ulucile cioplitorilor de

piatră, unde crucile, plăcițele comemorative și monumentele de vînzare alcătuiesc un al doilea cimitir, fără morți, nu se simțea nici o mișcare, iar clădirea bizantină, unde se țineau de obicei slujbele funebre, se înălța tăcută sub lumina zilei.

Pe fațada ei, vopsită în culori deschise, cu cruci grecești și chipuri hieratice, dispuse simetric, se vedeau scrise, cu litere aurite, o mulțime de inscripții și de citate din *Scriptura* referitoare la viața viitoare, ca de pildă : „Ei intră în lăcașul Domnului“, sau „Lumina cea veșnică să-i însoțească“, inscripții pe care Aschenbach, tot așteptînd, își trecu vremea citindu-le și stăruind asupra misticii lor străvezii; tocmai cînd începuse să-și revină din visările lui, zări deodată în mijlocul porticului, deasupra celor două vietăți apocaliptice care stăteau de strajă de o parte și de alta a treptelor, chipul unui om, a cărui înfățișare neobișnuită îi schimbă rînduiala gîndurilor.

N-ai fi putut ști dacă omul venise dinăuntru clădirii, pe poarta de bronz sau se strecurase nevăzut, de afară. Fără să-și piardă prea mult vremea cu această întrebare, Aschenbach socoti mai degrabă că venise dinăuntru. De statură mijlocie, slab, fără mustață, omul era de tipul roșcovanilor cu pielea alburie și pistruiată. Era limpede că nu arăta a bavarez; în orice caz, pălăria mare, cu borurile largi, dădea înfățișării lui un aer de om străin, venit de departe. Bineînțeles că în jurul umerilor purta obișnuitul rucsac și era îmbrăcat în niște haine gălbui de loden, cu cingătoare. Ținea pe brațul stîng sprijinit în șold, o pelerină cenușie de ploaie, iar în mîna dreaptă un baston cu vîrf ascuțit de fier, pe care îl înfipsea oblic în pămînt și de al cărui mîner își rezemase șoldul, încrucișîndu-și picioarele. Stătea cu capul ridicat în așa fel, încît din cămașa descheiată în față îi răsărea, gol, gîtul

slab cu un proeminent măr al lui Adam; ochii lui spălăciți, tiviți cu gene roșietice, priveau cercetător în depărtare; între ochi, două cute verticale imprimau chipului său o energie care nu se potrivea de loc cu nasul lui cârn. Poate că și poziția în care stătea acolo sus, în capul scării, făcea ca făptura lui să aibă ceva imperios, ceva îndrăzneț, dacă nu chiar sălbatic ; căci, fie că lumina vie a soarelui ce scăpata îl silea să facă tot felul de schime, fie că era vorba de vreun tic, buzele păreau că nu-i ajung, într-atît erau de trase îndărătul dinților, dezveliți astfel pînă la gingii, albi, lungi și părănd că rînjesc într-una.

Se prea poate că Aschenbach, cercetîndu-l pe străin cu privirea lui pe jumătate distrată, pe jumătate întrebătoare, să fi depășit măsura, căci deodată își dădu seama că, la rîndul lui, omul îl săgeta și el privindu-l cu mînie, drept în ochi, hotărît să împingă lucrurile pînă la capăt, silindu-l să-și coboare privirea; așa că, stînjenit, Aschenbach se întoarse și-o luă din loc, fără să-i mai dea celuilalt nici o atenție. Într-o clipă îl și uitase. Totuși, fie că înfățișarea nomadă a străinului îi stîrnise închipuirea, fie că se afla sub influența vreunui alt factor fizic sau psihic, își dădu seama că, în chip ciudat, se trezise ceva în el; simțirea îi devenise parcă mai cuprinzătoare — părea că-l bîntuie o neliniște hoinară, o sete tinerească de a cutreiera depărtările — simțire atît de vie și de nouă, sau poate mai veche, dar de care se dezobișnuise, uitînd-o; și Aschenbach, cu mîinile la spate și cu ochii în pămînt, rămase ca încremenit locului, vrînd să-și dea mai bine seama de sensul și de rostul simțirii acesteia răscolite.

Nu era însă nimic altceva decît dorul de a călători, care se manifesta năvalnic, ca o patimă, aproape ca o rătăcire a simțurilor. Dorința lui lacomă prindea viață, puterea lui de

închipuire, care încă nu se liniștise după atâtea ceasuri de muncă, prinse să vadă aievea toate minunile și grozăviile de pe pamîntul acesta atît de divers. Înaintea ochilor păru ca i se arată o întindere tropicală, mlăștinoasă, sub un cer acoperit de cețuri groase, o întindere umeda, cu o vegetație luxuriantă, un soi de lume primitivă și sălbatică, alcătuită din insule cu rîuri ce aduc nămoluri și noroaie; din mijlocul ferigilor lacome, din împînzirea năvalnică, involburată, a plantelor ce se ramificau în tot felul de înfloritură fantastice, văzu desprinzîndu-se trunchiuri păroase de palmieri, văzu pomi ciudați ridicîndu-și rădăcinile în văzduh, pentru ca apoi să și le înfigă în pămînt, în ape stătătoare, în undele cu oglinda verzuie, acolo unde, printre flori plutitoare, albe ca laptele și mari cît străchinile, păsări stranii, cu capul adîncit între umeri și cu ciocuri diforme, stăteau privind nemișcate în lături; văzu, printre trunchiurile noduroase ale desișurilor de bambus, scînteind ochii tigrului care stătea la pîndă și-și simți inima bătîndu-i de groază, dar și de dorințe nelămurite. Atunci, chipul care i se arătase dispăru; și, scuturînd din cap, Aschenbach își reîncepu plimbarea de-a lungul ulucilor ce împrejmuiau cioplitoriile de pietre funerare.

El nu privise călătoriile, cel puțin de cînd avea destule mijloace ca să se poată bucura de ele, decît ca un fel de măsură igienică pe care trebuie s-o iei uneori, chiar împotriva voinței și intențiilor tale. Prea ocupat cu sarcinile ce i le impunea sufletul lui de european, împovărat de îndatorirea ce o avea de a scrie, puțin înclinat să caute o distragere în forfota lumii exterioare, el se mulțumise cu imaginea pe care omul de rînd și-o face despre înfățișarea pămîntului, fără să fie ispitit vreodată de gîndul de a părăsi Europa. Mai cu seamă de cînd începuse să simtă declinul vieții, de cînd artistului din el începuse să-i fie teamă că n-o să-și

poată îndeplini misiunea, de cînd frica de a nu-i suna ceasul înainte de a-și fi făcut datoria și de a fi dat tot ce putea să dea nu mai erau doar simple idei fixe, întreaga lui existență se mărginea aproape numai la orașul acela frumos în care se stabilise și la căsuța de țară pe care și-o clădise în mijlocul munților, unde își petrecea de obicei verile ploioase.

De altfel, ispitele ce începuseră să-l ademenească atît de tîrziu și de neașteptat fură curînd potolite și alungate de rațiune și de acea disciplină pe care și-o însușise încă din tinerețe. Luase hotărîrea să-și ducă, înainte de a pleca în munți, pînă la un anumit punct opera căreia își închinase viața; ideea hoinărelui prin lume, hoinăreala care l-ar fi îndepărtat luni întregi de această lucrare, i se părea prea nesăbuită ca să mai țină socoteală de ea. Și totuși, își dădea prea bine seama de motivul ce-i prilejuise, așa deodată, această ispită. Era simpla dorință de a fugi, năzuința depărtării și a noutății, setea de eliberare, de despovărare și uitare — dorința de a se depărta cît mai mult de opera lui, de locul unde zi de zi slujea unei datorii rigide, reci și pătimase. E drept că iubea această îndatorire și că iubea aproape pînă și acea luptă înverșunată, zi de zi reînnoită, între voința lui mîndră, încăpățînată, de atîtea ori încercată, și oboseala mereu crescîndă, de care nimeni nu trebuia să afle și care nu trebuia să se vădească nici în paginile lucrării sale. Era înțelept, așadar, să nu întindă peste măsură coarda și să nu mai înăbușe cu încăpățîinare nevoia ce izbucnea cu atîta îndîrjire. Se gîndi la lucrarea lui, se gîndi la pasajul unde se împotmolise astăzi, la fel ca și ieri, pasaj care părea că nu vrea să se supună nici unei formulări răbdătoare și nici unei soluții îndrăznețe și precipitate. Îl examină din nou, încercînd să treacă peste dificultatea ce-i sta în cale, sau să o înlăture, dar, scîrbit, se opri, renunțînd. Nu că ar fi

fost vorba de cine știe ce lucru greu, dar ceea ce îl stînjenea erau de fapt scrupulele unui dezgust ce se înfățișa sub forma unui simț exagerat al perfecțiunii, din ce în ce mai cu neputința de satisfăcut. E drept că, încă din cea dintîi tinerețe, socotise acest simț ca fiind însăși esența și natura intimă a talentului, și de dragul lui își strunise simțirea, potolind-o, pentru că își dădea seama că ea înclină să se mulțumească doar cu o simplă și onorabilă aproximație, oprind desăvîrșirea la jumătatea drumului. Nu cumva simțirea lui înfrînată se răzbuna acum, părăsindu-l și refuzînd să-i mai sprijine arta, înaripînd-o, luînd cu dînsa toată plăcerea și tot farmecul pe care i le dăruise ca să se slujească de ele în ce privește forma și expresia? Nu s-ar fi putut spune că ceea ce scria el acum n-ar fi fost izbutit. Cel puțin acest avantaj i-l dădea vîrsta: să aibă în orice clipă certitudinea măiestriei sale. El, în schimb, în timp ce întreaga națiune îi cinstea această măiestrie, el nu putea să se bucure îndeajuns de această cinstire și stăruia în impresia că opera lui e lipsită de spontaneitatea firească și înflăcărată, merită să-l bucure, și care, mai mult decît orice alt conținut, ar fi fost în stare să-i bucure pe cititorii, săi. Îi era teamă să-și petreacă vara la țară, singur în căsuța aceea, alături de femeia care trebuia să-i gătească și de servitorul care-i aducea mîncarea; se temea de înfățișarea atît de cunoscută a piscurilor și pereților stîncoși care aveau să-l încercuiască, martori ai încetinelii și nemulțumirii lui. Era nevoie așadar de ceva cu totul nou, de ceva neprevăzut, de cîteva zile de trîndăvie, de aer nou din alte meleaguri, de puțin sînge proaspăt, care să-i dea puterea să-și petreacă cu folos vara și să lucreze cu spor. Prin urmare — o călătorie l-ar fi mulțumit. Nu cine știe cît de departe și în nici un caz pînă în țara tigrilor. O noapte în vagonul de dormit și o siestă

de două-trei săptămâni undeva într-o localitate cu multă lume, din Sudul însoțit...

Gîndurile astea le depănă el în timp ce zgomotul tramvaiului electric se apropia de Ungererstrasse; urcîndu-se, hotărî să-și treacă seara studiind harta și mersul trenurilor. Pe platformă își aduse aminte de omul cu pălăria de rafie, de tovarășul acestei plimbări, oricum bogată în urmări, și-l căută cu ochii. În zadar însă. Omul nu mai era nici acolo unde fusese întîi, nici în stația de tramvai și nici înăuntrul vagonului.

Autorul luminoasei și puternicei epopei în proză avînd drept subiect viața lui Frederic al Prusiei, artistul răbdător, care, cu rîvnă îndelungată, știuse să țeară, ca într-un covor, la umbra unei idei, atîtea destine omenești în romanul său *Maia*, făuritorul acelei povestiri zguduitoare ce purta titlul *Ticălosul* și care arăta unui întreg tineret recunoscător că și dincolo de adîncurile cunoașterii moralitatea și energia sînt cu putință, în sfîrșit, autorul (și aci sînt enumerate pe scurt operele maturității sale) acelui eseu atît de înflăcărat despre *Spirit și Arta*, a cărui forță categorică și a cărui elocvență antitetică făcuseră pe unii cititori chibzuiți să-l pună alături de considerațiile lui Schiller despre *Poezia naivă și sentimentală*, cu alte cuvinte Gustav Aschenbach se născuse la L..., capitala unui district din provincia Sileziei, unde tatăl lui avea un post în înalta magistratură. Străbunii săi fuseseră ofițeri, judecători, funcționari administrativi, toți oameni care își puseseră viața lor severă, cinstită și modestă în slujba regelui și a țării. Unul dintre ei, predicator, dăduse dovadă de oarecare spiritualitate. Și, în generația imediat anterioară, familia se îmbogățise cu sînge nou, viu și pătimaș, pe care îl adusese mama scriitorului, fiica unui capelmaistru din Boemia. Toate trăsăturile străine ale

înfățișării sale le moștenise de la dînsa. Din îngemănarea unei conștiinciozități treze și aspre cu unele impulsuri întunecate și aprinse, ieșise un artist, ieșise artistul acesta cu totul deosebit.

Însetat pînă-n măduva oaselor de glorie, deși nu s-ar fi putut spune despre el că era precoc, totuși, datorită felului său hotărît de a se exprima și personalității stilului său, fu socotit încă de timpuriu capabil și talentat de către marele public.

Își făcuse un nume încă de pe vremea cînd abia ieșise de pe băncile școlii. După trecere de zece ani, învățase între timp cum, stînd la masa lui de scris, să însemne totuși ceva, cum să-și facă numele cît mai cunoscut, răspunzînd printr-o frază scurtă (oamenii de succes și în care lumea are încredere sînt mereu sîcîiți cu tot felul de cereri), dar care să sublinieze bunăvoința și însemnătatea lui. Omul de patruzeci de ani, obosit de greutatea și vicisitudinile muncii sale de scriitor, trebuia zilnic să mai răspundă și unui vraf de scrisori purtînd timbre din toate țările lumii.

Talentul său, care știa să evite deopotrivă banalul ca și excentricul, era de așa natură încît cucerea cu ușurința nu numai încrederea marelui public, ci și admirația și participarea celui mai pretențios cititor. Răspunzînd însă, încă din vremea adolescenței, tuturor marilor cerințe ale publicului în privința calității, nu apucase să cunoască nici trîndavia și nici neglijența nepăsătoare a tinereții. Cînd, la vîrsta de treizeci de ani, se îmbolnăvise la Viena, un om de bun-simț spusese despre el o dată, în societate: „Vedeți, așa a trăit totdeauna Aschenbach“, și zicînd acestea, vorbitorul își strînsese pumnul stîng, după care adaugă : „niciodată astfel!“ și, desfăcîndu-și pumnul, lasă mîna deschisă să-i atîrne peste rezemătoarea scaunului. Și avea dreptate. Meritul atît moral cît și material al lui Aschenbach era cu atît mai mare cu cît nu era

prea robust din fire. Era mai mult chemat decît născut pentru o munca legată de o perpetuă încordare.

După sfatul medicilor, băiatul nu fu lăsat să intre la școală, ci căpătă învățătura trebuincioasă acasă. Crescu astfel singuratic, fără camarazi, dîndu-și destul de timpuriu seama că face parte dintr-o generație nu lipsită de talent, ci de condiția fizică necesară oricărui talent pentru a se putea desăvîrși. O generație care dă încă din tinerețe tot ce poate da mai bun, dar care rareori ajunge să-și păstreze, peste ani, vigoarea. Cuvîntul său favorit era însă „perseverare“, și în romanul lui frederician el nu vedea decît apoteoza acestui cuvînt poruncitor, care i se părea că e chintesența oricărei virtuți active și pasive. Dorea de asemenea, fierbinte, să îmbătrânească, deoarece socotise dintotdeauna că numai acela e într-adevăr un artist vrednic de cinste, mare și cuprinzător, căruia îi e cu adevărat hărăzit să-și arate puterea creatoare pe toate treptele vieții omenești.

Ca să poarte pe umerii săi firavi povara sarcinilor pe care i le încredințase talentul și ca să poată ajunge departe, avea fără îndoială nevoie de disciplină și, spre norocul lui, tocmai disciplina era ceea ce moștenise de la tatăl său. La patruzeci și la cincizeci de ani, ca și mai devreme, la o vîrstă cînd alții risipesc, visează și amîna mereu, fără grijă, înfăptuirea marilor idei plănuite, el își începea ziua cît mai din zori, cu găleți de apă rece pe care și le vărsa pe piept și pe spate, apoi, punînd o pereche de luminări înalte de ceară în niște sfeșnice de argint pe care și le așeza de o parte și de alta a manuscrisului, aducea artei ca jertfă, timp de două sau trei ceasuri ale dimineții, pline de fervoare și conștiinciozitate, puterile pe care le adunase în timpul somnului.

Erau scuzabili — și lucrul acesta dovedea de fapt biruința moralității lui — neștiutorii, care interpretau „lumea Maia“, sau masele epice, în mijlocul cărora se desfășura viața eroică a lui Frederic, drept produsul unei forțe concentrate și al unei largi respirații, când de fapt ea fusese migălită zi de zi, încetul cu încetul, din sute și sute de inspirații mărunte, răzlețe, strânse cu meșteșug laolaltă și care erau din toate punctele de vedere atît de minunate tocmai pentru că făuritorul lor, cu o voință și cu o dîrzenie asemuitoare aceleia ce cucerise provincia lui de baștină, îndurase ani în șir încordarea creării uneia și aceleiași opere, închinînd desăvîrșirii ei cele mai viguroase, și cele mai vrednice ceasuri ale vieții sale.

Pentru ca o operă de seamă să poată exercita imperios o influență largă și profunda, trebuie neapărat ca între destinul personal al autorului și acela al generației sale să existe o înrudire tainică, poate chiar ca cele două destine să se și confunde. Oamenii nu-și dau seama întrucît contribuie ei la gloria unei opere de artă. Fără să fie cunoscători, ei își închipuie că descoperă în ea sute de calități, menite să îndreptățească marele interes pe care îl arată; dar adevăratul motiv al admirației lor e de natură imponderabilă, și anume e simpatia. Aschenbach mărturisise chiar o dată, undeva, printre rînduri, că aproape tot ce e măreț în opera lui apare ca un fel de înfruntare și că izvorîse în ciuda necazurilor, chinurilor, sărăciei, părăsirii, în ciuda slăbiciunii trupesti, a viciului, a patimei și a o mie de alte piedici. Lucrul acesta însă era mai mult decît o simpla observație, era ceva trăit, era însăși formula vieții și gloriei lui, era cheia operei sale; de ce să ne mirăm atunci că acest caracter moral era și semnul exterior al celor mai specifice figuri create de el?

Despre acest nou tip al eroului, pe care îl întâlnim în numeroase apariții individuale, un critic inteligent scrisese încă demult că el reprezintă concepția unei „virilități intelectuale, îmbinată cu o pudoare de adolescent“, care, „mândră și pudică, rabdă liniștit, strângînd din dinți, în timp ce trupul îi e străpuns de „sulițe și săbii“. Era frumos, spiritual și potrivit, cu toată formularea oarecum pasivă. Căci a avea ținută în fața destinului, a-ți păstra frumusețea în mijlocul chinurilor, nu înseamnă numai răbdare; înseamnă o realizare activă, un triumf pozitiv, și figura sfîntului Sebastian este în această privință cel mai frumos simbol, dacă nu al artei în genere, măcar al artei despre care e vorba. Cine privea în adîncul acestei lumi povestite putea să vadă întruchiparea grațioasă a stăpînirii de sine, care știe să ascundă ochilor lumii, pînă în clipa din urmă, răul care îl macină și decăderea sa biologică; urîțenia gălbejită și prigonită de senzualitate, care izbutește totuși să aprindă din patima ce arde mocnit în sînul ei o vîlvătaie curată, impunîndu-se apoi pe tărîmul frumuseții; slăbiciunea anemică, palidă, care își trage din adîncurile arzătoare ale spiritului puterea de a zvîrli în genunchi la picioarele crucii, la picioarele ei, o lume întreagă, arogantă și prezumțioasă, atitudinea amabilă în slujba severă, fără conținut, a formei de viață artificială, primejdioasă, încordată înfrigurare și artă a escrocului din naștere; dacă cercetai îndeaproape destinele acestea și atîtea altele asemănătoare erai în drept să te îndoiești dacă mai există pe lume și un alt eroism decît acela al slăbiciunii. Dar era oare vreun eroism mai potrivit timpului său decît acesta? Gustav Aschenbach era poetul tuturor celor ce lucrează pe marginea de cuțit a epuizării, al celor peste măsură de împovărați, al celor pe care împrejurări potrivnice îi destrămasă, al celor ce încă se mai țineau în picioare, al tuturor

acestor moraliști ai randamentului excesiv, care, deși puținței la trup și cu puteri mărginite, printr-o încordare supremă a voinței și o dozare inteligentă a mijloacelor de care dispun, izbutesc, cel puțin pentru cîtăva vreme, să pară că sînt mari. Numărul acestora e apreciabil, ei sînt eroii vremurilor noastre. Și toți se recunoșteau în scrierile lui, bine conturați, înălțați, slăviți, și toți îi dăruiau recunoștința lor, vestindu-i pretutindeni numele.

Se adaptase timpului în care trăia și fusese și el repezit și brutal. Rău îndemnat, se poticnise vădit, deseori se expusese, făcuse greșeli de tact și de chibzuință atît în vorbire, cît și în scrierile sale. Căpătase însă acel sentiment al demnității care, așa cum pretindea el, e inerent oricărui talent de seamă, fiindu-i, în mod natural, și pornire, și imbold, ba s-ar putea spune ca întreaga lui evoluție n-a fost, în ciuda tuturor îndoielilor și ironiei, decît un neîntrerupt, un hotărît și încrîncenat urcuș spre culmile demnității.

Masele cetățenești sînt fermecate de personajele descrise în mod viu și care nu cer efort spiritual din partea cititorului, însă tineretul adevărat, plin de pasiune, nu e ademenit decît de ceea ce e problematic : și Aschenbach era tăios , și problematic, ca oricare tînăr. Slujise cu sîrg spiritului, și abuzase de mijloacele pe care i le oferea cunoașterea, măcinînd semințele sortite sa rodească, dînd în vileag tainele, bănuind talentul și trădînd arta; și, în timp ce creațiile sale amuzau pe cititorii săi creduli, înviorîndu-i și înălțîndu-i, el, artistul, plin de tinerețe, își apăra cinismele privitoare la natura discutabilă a artei și a artiștilor în genere, ținînd tot tineretul de douăzeci de ani agățat de cuvintele sale.

Se pare însă că nimic nu tocește mai repede și mai deplin un spirit nobil și vrednic decât farmecul puternic și amar al cunoașterii; și în orice caz e neîndoios că temeinicia melancolică și conștiincioasă a tinerilor e o nimica toată pe lângă hotărîrea profundă a meșterului ajuns la vîrsta bărbăției, de a nega cunoașterea, de a o respinge, de a trece cu capul sus, tot înainte, neținînd seama de ea, atîta vreme cît ea e menită să anchilozeze voința, fapta, sentimentul sau pasiunea, înjosindu-le. Cum ar putea fi altfel interpretată celebra nuvelă *Ticălosul* decât ca o izbucnire a scîrbei pentru acel psihologism imoral al epocii, personificat în figura unui individ dubios, molîu și nerod, care prin vicleșug își croiește o soartă deosebită, împingîndu-și, din neputință, din viciu și din veleitate morală, soția în brațele unui băiețandru, închipuindu-și că face cine știe ce ispravă făptuind tot felul de lucruri josnice ? Vigoarea cuvîntului cu care autorul respinge aici ceea ce e respingător arată o desolidarizare de orice morală îndoielnică, de orice simpatizare cu absurdul, o renunțare la fraza lăbărtată și miloasă care îngăduie și iartă totul; și ceea ce se pregătea, ba chiar se și desăvîrșea aici, era acel așa-zis miracol al candoarei renăscute, la care într-unul din dialogurile autorului se făcea mai tîrziu aluzie destul de accentuat și semnificativ. Stranie concordanță! Să fi fost oare o urmare spirituală a acestei „renașteri“, a acestei noi demnități și severități, împrejurarea că în aceeași vreme simțul frumosului devenise la el aproape peste măsură de pronunțat, împrumutîndu-i acea puritate plină de noblețe, acea simplitate și simetrie a formei care, de aci încolo, imprimară scrierilor sale o nuanță atît de accentuată de măiestrie și clasicism? Dar o accentuare atît de puternică a moralității, dincolo de marginile științei, dincolo de piedicile dizolvante ale cunoașterii, nu înseamnă și ea, la rîndul ei, o

simplificare, o bagatelizare morală a lumii și a sufletului, și deci o tendință de sprijinire a răului, a ceea ce e nepermis și imposibil moralicește? Și care formă nu are și ea o dublă înfățișare ? Nu e ea și morală, și imorală în același timp — morală întrucât e un rezultat și o expresie a disciplinei, imorală și chiar amorală întrucât include în ea, în mod natural, o indiferență morală, ba chiar își dă silința să plece moralul sub sceptrul ei mîndru și nemărginit ?

Oricum! O evoluție înseamnă un destin; și cum ar putea destinul ce se bizuie pe participarea și pe încrederea masivă a opiniei publice să se desfășoare altfel decît acela ce se deapănă fără strălucirea pe care i-o dă gloria ? Numai veșnica boemă socotește că e plictisitor și vrednic de batjocură talentul puternic care, desfăcîndu-se din crisalida lui libertină, se desăvîrșește, însușindu-și în mod vizibil demnitatea spiritului și obiceiurile aristocratice ale unei izolări care, după suferințe aspre și lupte duse fără ajutorul și sfatul nimănui, ajunge în sfîrșit să apuce clipa în care omenirea îi dăruie puterea și cinstirea ce i se cuvin. Dar cît joc, cîtă împotrivire și cîtă plăcere nu sînt cuprinse în evoluția de sine stătătoare a artistului! Cu vremea, în scrierile lui Gustav Aschenbach se infiltrasă o nuanță oficială și educativă, stilul său se dezbărase, în decursul anilor, de vechile și nemijlocitele lui îndrăznești, ca și de nuanțele noi și subtile, devenind masiv și ireproșabil, tradițional, șlefuit, stabil, formal, chiar formalist; și, precum spune tradiția despre Ludovic al XIV-lea, vîrstnicul înlăturase orice cuvînt vulgar din vocabularul său. Ca urmare, autoritățile școlare preluară pentru cărțile de citire prescrise în învățămînt pagini alese din scrierile lui. Bineînțeles că măsura aceasta îi era pe plac, și nici nu se gîndi să refuze titlul de noblețe pe care unul dintre principii germani, cu prilejul urcării lui pe tron,

se gîndi să-l confere autorului romanului Frederic cel Mare la împlinirea vîrstei de cincizeci de ani.

După cîțiva ani de neodihnă, de încercări de a se stabili cînd ici, cînd colo, se hotărî, destul de timpuriu totuși, să se așeze definitiv la München, unde se bucură de toată considerația pe care în anumite împrejurări burghezimea o dă intelectualului. Se căsătorise, încă de tînăr, cu o fată dintr-o familie de intelectuali, dar după o perioadă scurtă de fericire moartea desfăcu această căsătorie. Îi rămăsese o fată, acum căsătorită și ea. N-avusese niciodată un fiu.

Mic de stat, Gustav von Aschenbach era brun și se purta ras. Avea un cap puțin prea mare în raport cu trupul bine făcut. Fruntea înaltă, brăzdată și cu urme de cicatrice, era încadrată de un păr dat pe spate, puțin rărit în creștet, încolo foarte des și încărunțit pe la tîmple. Purta ochelari cu sticlele neînramate, legate printr-un arc de aur ce se prindea pe nasul potrivit și frumos modelat. Gura era mare, cu buze de obicei moi, dar care știau uneori să se strîngă și să se încordeze pe neaș-teptate. Obrajii îi erau trași și adînc brăzdați, cu o gropiță în bărbie. Părea ca multe întîmplări însemnate își puseseră pecetea pe înfățișarea capului acesta, de cele mai multe ori aplecat dureros puțin într-o parte, și totuși această modelare a fizionomiei, modelare care de obicei este urmarea unei vieți frămîntate și grele, era datorată numai preo-cupărilor sale în domeniul artei. Aici, îndărătul frunții acesteia, se născuseră fulgerătoare replici ale convorbirii dintre Voltaire și regele Prusiei cu privire la război. Ochii aceștia, privind adînc și obosiți prin lentilele ochelarilor, văzuseră sîngerosul infern al lazaretelor războiului de șapte ani. Chiar și din punct de vedere personal, asta înseamnă o trăire la un nivel mai înalt, care

da satisfacții mai adânci, dar și consumă mai repede, și care știe să sape pe chipul slujitorului ei urmele întâmplărilor închipuite și ale trăirilor spirituale; și chiar dacă acesta ar viețui într-o liniște de ermit, cu vremea ea îl răsfată, îi ascute, îi ostenește și îi ațîță nervii, cum de cele mai multe ori nu e în stare s-o facă nici viața cea mai pătimasă și mai bogată în plăceri.

Cîteva treburi, unele literare, altele de altă natură, siliră pe eroul nostru, atît de dornic de călătorie, să mai întîrzie, după plimbarea pe care o făcuse, încă vreo două săptămîni la München. În sfîrșit, într-o bună zi din a doua jumătate a lunii mai, după ce dădu dispoziții ca peste o lună să fie așteptat la casa lui din munți, se urcă în trenul de noapte pentru Triest, unde rămase doar douăzeci și patru de ore, ca apoi în dimineața următoare, să ia vaporul spre Pola³.

Căuta ceva cu totul străin, ceva fără nici o legătura cu viața lui obișnuită, ceva care să nu fie totuși prea greu de găsit, așa că se hotărî să se oprească într-una din insulele adriatice, insulă mult lăudată în anii din urmă, nu departe de coasta Istriei, ai cărei locuitori umblau îmbrăcați în tot felul de zdrențe pitorești, vorbind un dialect cu totul străin, și unde îl atrăgeau stîncile abrupte și sălbatice ale falezelor. Dar ploaia și aerul îmbîcsit, hotelul plin cu o clientelă de rînd, exclusiv austriacă, iar pe de altă parte lipsa acelei legături intime cu marea, legătură pe care nu o dă decît o plajă liniștită cu un nisip plăcut, îl indispușeră și-l făcură să-și dea seama că nu nimerise de loc ceea ce își dorise; se simțea stingherit și nemulțumit că nu știa încotro să se îndrepte; începu să studieze mersul vapoarelor, să privească întrebător în jurul lui, și deodată surprinzător de repede și de firesc, îi apărură înaintea ochilor ținta călătoriei sale. De-ar fi ca pe negîndite să vrei să

găsești neasemuitul, minunea nemaipomenită din povești, unde ar fi s-o cauți? Era cit se poate de limpede. Ce căuta el aici? Își greșise ținta. Acolo trebuia să fi mers, acolo! Înștiință așadar degrabă pe hotelier că pleacă. Și, după o săptămână și jumătate de ședere pe insulă, într-o dimineață cețoasă, o barcă rapidă cu motor îl duse, împreună cu bagajul, înapoi în rada portului militar, unde n-avu de trecut decît o punte îngustă de scînduri ca să se vadă pe coverta umeda a unei nave, gata să pornească spre Veneția.

Era o corabie veche, de naționalitate italiană, mohorîță și plină de funingine. Într-o cabină care în lumină părea mai degrabă o vizuină și unde Aschenbach, după ce urcase pe puntea vaporului, trebui să intre, poftit de un marinar cocoșat și răpănos, rînjind politicos, ședea la o masă, cu pălăria pe-o sprînceană și cu un muc de țigară în colțul gurii, un bărbat cu o țacălie de țap și cu acre de director de circ de modă veche, care cu gesturi largi și extravagante scria într-un registru semnalmentele fiecărui călător, înmînîndu-le apoi biletele. „Veneția“, îl îngîină el pe Aschenbach, întinzînd brațul și muind penița în rămășițele îngroșate ale cernelii din călimara așezată pieziș, în fața lui.

— Veneția, clasa întîi! Pofțiți, domnule! Mîzgăli cîteva slove necitețe, presăra dintr-o cutie nisip albastru peste cele scrise, pe care îl scurse după aceea într-o ceașcă de pămînt, împături hîrtia cu degetele lui galbene și osoase și începu să scrie mai departe, mormăind între timp:

— Frumos loc v-ați ales, domnule! Veneția, ah, Veneția! Ce minunat oraș! Ce irezistibilă atracție pentru omul cult! Ce istorie și ce plăceri oferă!

Gesturile sale pripite și trăncăneala ce le însoțea păreau că vor să-l amețească pe călător, ca nu cumva, deși hotărât să meargă la Veneția, să se razgîndească. Încasă grăbit prețul călătoriei și, cu dibăcia unui crupier, zvîrli pe postavul unsuros al mesei restul cuvenit.

— Petrecere frumoasă, domnul meu! îi zise el, cu o plecăciune de comediant. E o cinste pentru mine să vă pot transporta... Domnii mei! strigă apoi degrabă, ridicînd brațul și prefăcîndu-se că îndeamnă alți clienți, cu toate că nu mai era nimeni care să fi cerut vreun bilet.

Și Aschenbach se întoarse pe covertă.

Sprijinindu-se cu un braț de balustrada covertei, privea pasagerii de pe bord, precum și pe cei ce, fără nici o treabă, se învîrteau pe chei, așteptînd plecarea corăbiei. Cei din clasa a doua, bărbați și femei ghemuiți pe puntea din față, ședeau grămadă pe lăzile și pe legăturile din jur. Pe coverta clasei întîi se afla un grup de tineri, după înfățișare funcționari comerciali din Pola, care, plini, de voie bună, plecau în excursie în Italia. Își dădeau aere, exagerîndu-și importanța și intențiile pe care le aveau, pălăvrăgeau și rîdeau, se amuzau făcînd fel de fel de schime, strigau, aplecați peste balustradă, glume de prost gust tovarășilor de birou pe care îi vedeau trecînd, cu servieta sub braț, după treburi, pe ulița portului și care le răspundeau, amenințîndu-i cu bostonașele. Unul dintre ei îndeosebi, îmbrăcat într-un costum galben-deschis, de vară, cu croială ultramodernă, cu o cravată roșie și o pălărie de panama cu boruri îndrăznețe, căuta, cu vocea lui cîrîitoare, să atragă cu orice preț atenția. Cînd însă Aschenbach îi privi mai de-aproape, văzu cu groază că insul care se maimuțărea făcînd pe tînărul era un bătrîn cu zbîncituri

adînci în jurul ochilor și gurii. Carminul mat al obrazilor nu era decît fard, părul castaniu de sub pălăria de paie cu panglica colorată — o perucă, gîtul era zbîrcit și cu vinele umflate, mustăcioara și alunița din bărbie — făcute cu cărbune, dinții galbeni și fără nici o lipsă, pe care și-i arăta zîmbind mereu, nu erau decît o proteza ieftină, iar mîinile, cu degetele arătătoare pline de inele cu sigilii — mîini de moșneag. Aschenbach privea plin de scîrbă intimitatea dintre el și prietenii săi. Oare aceștia nu știau, nu vedeau cît era de batrîn, nu băgau de seamă că hainele acelea bălțate de filfizon nu i se potrivesc de loc și că zadarnic încearcă să facă pe junele, trecînd drept unul de-al lor? Îl tolerau totuși, din obișnuință, socotindu-l de-al lor și răspunzîndu-i fără scîrbă ori de cîte ori acesta încerca să-i înghiontească. Cum era cu putință ? Aschenbach își duse mina la frunte și-și închise ochii, fierbinți de neodihnă. I se păru absurd tot ce vedea, pînza stranie de vis care se întindea în jurul lui, deformarea ciudată a lumii înconjurătoare, pe care n-ar fi putut-o schimba decît înlăturînd mai întîi totul, pentru ca apoi să privească din nou. În aceeași clipă, însă, simți că plutește și, tresărind speriat, își dădu seama că trupul greoi și sumbru al corăbiei se desprinde încet de zidurile țărmului. În timp ce mașinile se mișcau cînd înainte, cînd înapoi, nava își tăia drum încet și sigur, iar fîșia de apă murdară dintre chei și peretele navei, cu licărul ei unsuros, se lărgea, pînă cînd, după cîteva manevre anevoioase, corabia își întoarse prova către largul mării. Aschenbach se îndreptă spre tribord, acolo unde cocoșatul îi așezase un șezlong și unde un *steward* îmbrăcat într-un frac slinos îl întrebă cu ce-l poate servi.

Cerul era posomorit și vîntul umed. Portul și insulele rămăseseră în urmă, și în curînd nu se mai văzu nici coasta. Din coșul navei, nenumărați funigei de praf de cărbune, umflați din

pricina umezelii, cădeau pe puntea spălată de curînd, care nici nu apucase să se usuce. Nu trecu nici un ceas, și trebuiră să desfășoare un acoperiș de foaie de cort, pentru că începuse să plouă.

Înfășurat în manta, călătorul nostru, cu o carte pe genunchi, se odihnea, și ceasurile se scurgeau fără să-și dea seama. Ploaia încetase, și acoperământul de pînză fusese îndepărtat. Orizontul era limpede. Sub bolta tulbure a cerului se întindea de jur împrejur oglinda imensă și deșartă a mării, în gol însă, în spațiul indivizibil, simțurilor noastre le lipsește orice posibilitate de măsurare a timpului, iar noi bîjbîim în incomensurabil. Cum stătea lungit, Aschenbach vedea perindîndu-i-se pe dinaintea ochilor, ca într-un vis, asemeni unor umbre, cînd bătrînul fandosit de adineauri, cînd țăcălia omului care îl luase în primire la urcarea pe corabie, cînd tot felul de făpturi ciudate, cu gesturi și cuvinte de neînțeles. Și pînă la urmă adormi.

Îl poftiră la prînz în sufrageria, ce părea mai degrabă un coridor și în care dădeau ușile cabinelor de dormit; la capătul celălalt al mesei lunguiește unde îl așezaseră ședea grupul funcționarilor comerciali, din care făcea parte și bătrînul acela caraghios, grup care chefuia cam de pe la zece cu șugubățul căpitan al vaporului. Cum masa era cam pe sponci, Aschenbach se grăbi s-o termine. Simțea nevoia să iasă pe punte, să privească cerul, să vadă dacă nu cumva se luminează deasupra Veneției.

Era convins că nici nu s-ar fi putut într-alt fel, căci orașul îl primise întotdeauna cu vreme bună, cu un cer strălucitor. De data asta însă, atît bolta cît și marea stăruiau să rămînă posomorite și plumburii, și din cînd în cînd cădea o ploaie cețoasă, mărunță și

rece. Așa că se resemnă să afle de data asta o altă Veneție decât cea cu care fusese obișnuit ori de câte ori venise acolo pe uscat. Se rezemă de catargul din față, cu privirea ațintită în depărtare, căutînd să deslușească țărmul. Își aminti de vremea cînd, scriitor tînăr și entuziast, îi apăruseră din aceleași valuri cupolele și clopotnițele visurilor lui și-i trecură prin minte unele din paginile pe care i le inspiraseră atunci evlavia, fericirea și tristețea ce-l covîrșiseră. Mișcat, își cercetă în tăcere inima, obosită și mai puțin înflăcărată ca odinioară, căutînd să vadă dacă drumețului venit să trîndăvească nu-i este hărăzită poate vreo nouă tulburare a simțurilor.

La dreapta lui se ivi deodată, netedă, coasta. Se vedeau bărci pescărești alunecînd pe mare și, nu departe, Insula Băilor. Vaporul o lăasă în urmă, pe stînga, încetinindu-și mersul și lunecînd prin canalul îngust, cu același nume, ca să se oprească apoi pe lagună, în fața cîtorva colibe sărăcăcioase, așteptînd să sosească barca serviciului sanitar.

Pîna să apară, trecu un ceas întreg. Sosiseră, și totuși nu sosiseră încă. Nimeni nu se grăbea, și totuși fiecare era nerăbdător. Tinerii polezani⁴ ale căror sentimente patriotice fuseseră desigur stîrnite și de sunetele trîmbițelor militare venind de peste apă dinspre grădinile publice, se adunaseră pe covertă și, înviorați de paharele cu vin de Asti pe care le goliseră mai înainte, întîmpinau cu urale pe bersaglierii⁵ de pe țărm, adunați pentru exerciții militare. Era dezgustător totuși să vezi în ce hal ajunsese moșneagul fandosit care se vîrîse în rîndurile tinerilor. Creierul lui bătrîn nu fusese în stare să reziste vinului, așa cum rezistaseră tinerii, și acum era cherchelit peste măsură. Cu o privire tîmpă, cu o țigară între degetele tremurînde, se răsucea pe

loc. Ținându-se anevoie pe picioare, împins încioace și-ncolo de beție. Cum simțea că la cel dintâi pas s-ar fi prăbușit, nu mai îndrăznea să se miște; făcea însă pe viteazul, apucând de nasturii de la haină pe oricine se apropia de el, clipea din ochi, chicotea, ridica prostește și jucăuș degetul arătător plin de inele și de zbîrcituri, și cu vârful limbii, scîrbos și nerușinat, își lingea colțurile gurii. Aschenbach, care-l privea încruntându-și sprîncenele, simți iar cum parcă lumea tinde să-și iasă din rostul ei, căpătînd o înfățișare ciudată, schimonosită, simțămînt care îl părăsi însă repede, în clipa în care mașinile începură din nou să duduie și vaporul își reluă, prin canalul San Marco, cursul întrerupt atît de aproape de locul de destinație.

Avu prin urmare prilejul să vadă iar acel uimitor debarcader, acea orbitoare compoziție de arhitectură fantastică, cu care republica știa să vrăjească privirile pline de evlavie ale navigatorilor ce se apropiau de țărmul ei. Splendoarea delicată a palatului și a Punții suspinelor, coloanele cu leul și sfîntul din preajma țărmului, latura pompoasă, ieșită în afară, a templului din povești, vederea asupra porții și marelui orologiu, și în tot acest timp își zicea că a sosi la Veneția cu trenul ar fi ca și cum ai pătrunde într-un palat pe ușa din dos și că, prin urmare, nu se cuvine să intri în acest cel mai neverosimil oraș din lume decît așa cum intra el acum, adică venind cu vaporul pe mare.

Mașinile se opriă. Gondolele se înghesuiau apropiindu-se, scara de trecere fu coborîtă, iar vameșii se urcară pe bord, începînd revizia. Călătorii puteau deci să coboare. Aschenbach ceru să i se procure o gondolă, care să-l transporte, împreună cu bagajul la stația unde sînt acostate vapurașele circulînd între oraș și Lido⁶; voia să locuiască chiar pe malul mării. Dorința lui trecu

din om în om prin strigăte către gondolierii care, lângă țărm, se certau în dialectul lor venețian. Dar mai trebui să treacă un timp pînă putu să coboare, din pricina cufărului, care numai cu greu putu fi tîrît în jos pe treptele scăriței, așa că, fu silit să-l mai rabde minute întregi pe bătrînul cel scîrbos, pe care beția îl îndemna să-i facă străinului tot felul de urări :

— Vă dorim petrecere bună ! behăia el, ploconindu-se. Binevoiți a nu ne uita! *Au revoir*, *ex- cusez* și *bonjour*, excelență!

Îi curgeau bale din gură, închidea ochii pe jumătate, își lingea colțurile gurii, în timp ce alunița vopsită de pe buza lui scîrboasă părea că se zbîrlește.

— Complimentele noastre, gîngăvea el, ducînd două degete la gură, complimentele noastre drăguței, preadulcii și preafrumoasei dumneavoastră drăguțe...

Și deodată, proteza cu dinți falși pe care o purta se desprinsese, căzîndu-i pe buza de jos. Aschenbach găsi prilejul să scape de el.

— Drăguței dumneavoastră, preafrumoasei dumneavoastră, îl mai auzi abia gîngăvind în spatele lui, în timp ce el, ținîndu-se de frînghie, cobora scara.

Cine n-ar fi fost pradă unei înfiorări trecătoare, unui simțămînt tainic de teamă și de apăsare, urcîndu-se pentru întîia oară, sau după o lungă dezobișnuință, într-o gondolă venețiană? Vehiculul acesta, moștenit, în înfățișarea lui primitivă, de pe vremea baladelor, și negru cum doar sicriile sînt, amintește de întîmplări mute și criminale în mijlocul plescăitului nocturn al mării, amintește și mai mult încă de moartea însăși, de catafalcuri, de

îngropăciune și de călătoria cea de pe urmă. Dar s-a găsit oare cineva care să observe că scaunul unei asemenea bărci, fotoliul acesta lăcuit, negru ca sicriul și îmbrăcat în postav negru, e mai mlădios, mai plin de voluptate și mai moleșitor decât orice scaun din lume? Aschenbach își dădu seama de acest lucru după ce luase loc la picioarele gondolierului, în fața bagajului așezat lângă ciocul bărcii. Vîslașii nu conteneau să se certe, îndîrjiți, cu gesturi amenințătoare și cu cuvinte neînțelese. Dar liniștea specifică a orașului acesta de pe ape păru să le absoarbă încet vocile, destrămîndu-le și risipindu-le peste valuri. Era cald în port. Mîngîiat de adierea sirocoului⁸, cufundat în perne, și legănat de mlădierea apei, călătorul închise ochii, cuprins de o lene dulce și neobișnuită. Drumul va fi scurt, își zise el; o, de-ar putea ține o veșnicie! Și, în molatica legănare a gondolei simțea cum alunecă, departe de înghesuiala și de păienjenitul vocilor omenești.

Îl înconjura o tăcere din ce în ce mai desăvîrșită. Nu se mai auzea decât plescăitul vîslei, izbitura înfundată a talazurilor frînte de ciocul gondolei, care se înălța drept, negru și ascuțit la vîrf ca o halebardă, și un al treilea zgomot, un fel de murmur, glasul șoptit al gondolierului, care în același ritm cu mișcările brațelor vorbea parcă cu sine însuși, printre dinți. Aschenbach deschise ochii și, oarecum mirat, văzu că laguna devenea din ce în ce mai largă în jurul lui și că gondolierul îl ducea spre largul mării. Își dădu seama că, în loc să stea locului, odihnindu-se nepăsător, ar trebui să bage de seamă să i se respecte voința.

— Mergem la debarcader, zise el întorcîndu-se pe jumătate către gondolier.

Murmurul încetă. Nu primi însă nici un răspuns.

— Mergem la debarcader! repetă el, întorcându-se de tot și privind în ochii gondolierului, care, așezat în spatele său, pe un scaun mai înalt, se desprindea parcă de cerul tulbure și șters. Era un om neprietenos, cu chip brutal, îmbrăcat marinărește în albastru, încins cu un brîu galben, pe cap cu o pălărie diformă, al cărui pai începuse să se destrame și pe care și-o trîntise obraznic într-o parte. Nici chipul și nici mustața blondă, ovală și creață, sub nasul scurt și cîrn, nu-l arătau a fi de stirpe italienească. Deși pirpiriu la trup și deci nu tocmai potrivit pentru meseria lui, mînuia vîsla cu deosebită dibăcie, slujindu-se la fiecare lovitură de întreaga lui energie. Din pricina prea marii strădanii, își trăsese de cîteva ori buzele înapoi, descoperindu-și dinții albi. Încrêțindu-și sprîncenele roșcovane, privi de sus la clientul lui, răspun- zîndu-i hotărît și aproape obraznic:

— Dumneavoastră mergeți la Lido!

Aschenbach răspunse la rîndul său:

— Desigur! Eu însă am luat gondola ca să mă ducă numai pînă la San Marco. Vreau să iau de acolo *vaporetto*°.

— Nu puteți lua *vaporetto*, domnule!

— Și de ce nu?

— Pentru că pe *vaporetto* nu e voie să transportați și bagajele.

Era adevărat; și Aschenbach își aduse și el aminte. Tăcu. Dar felul obraznic și încrezut al gondolierului de a se purta cu un străin, fel cu totul nepotrivit obiceiurilor acestor locuri, i se păru intolerabil. Spuse :

— Asta mă privește pe mine. Poate că vreau să-mi las în păstrare bagajul. Așa că fă bine și întoarce!

Tăcerea nu fu întreruptă. Vîsla plescăia, și apa izbea surd în capătul provei. Și murmurale și șopoteala reîncepură: gondolierul vorbea printre dinți cu sine însuși.

Ce era de făcut? Singur în mijlocul valurilor cu omul ăsta ciudat, nesuferit și dîrz, călătorul nu vedea nici un mijloc să-și impună voința. Și apoi, ce dulce și ce moale se putea odihni dacă nu se răzvrătea! Nu-și dorise el oare ca această călătorie să dureze cît mai mult, să nu se mai sfîrșească niciodată? Cel mai înțelept lucru era sa lase lucrurile în voia lor, mai cu seamă că era și foarte plăcut. O lene ciudată părea că se desprinde din scaunul pe care ședea, din jețul acela scund cu pernele sale moi și negre, legănat ușor de loviturile de vîslă ale gondolierului atît de hotărît, care stătea în spatele lui. O clipă, ca prin vis, Aschenbach își închipui că poate căzuse în mîinile unui tîlhar, dar nu se simțea în stare să se dezmeticească și sa se apere. Mai mult încă îl supăra gîndul că s-ar fi putut ca totul să nu fie decît o încercare de a-i stoarce bani. Și un fel de instinct al datoriei sau al mîndriei, precum și ideea că trebuie neapărat să împiedice un asemenea lucru îi dădură puterea să se dezmeticească încă o data. Întrebă:

— Ce am de plătit ?

Privind în zare, pe deasupra capului clientului său, gondolierul răspunse :

— O să plățiți !

Bineînțeles că se impunea un anumit răspuns. Aschenbach rosti aproape mecanic :

— N-am să plătesc nimic dacă mă duci acolo unde nu vreau să mă duc.

— Păi dumneavoastră vreți să mergeți la Lido.

— Da, dar nu cu dumneata.

— Bine, dar eu va duc așa cum trebuie.

E adevărat, își zise în sinea lui Aschenbach, răsufliînd puțin. E adevărat că vîslești foarte bine. Chiar dacă ai pus ochii pe banii mei, și pe la spate, cu o lovitură de vîslă, mă trimiți pe lumea ailaltă, toi trebuie să mărturisesc că de dus m-ai dus foarte bine.

Nu se petrecu însă nimic asemănător. Mai mult încă, deodată li se alătură o gondolă cu o ceată de cîntăreți de drumul mare, bărbați și femei cu chitare și mandoline, care, ahtiați după cîștig, începură să vîslească bord lîngă bord, umplînd cu cîntecele lor liniștea risipită peste luciul apelor. Aschenbach zvirli cîteva monede în pălăria pe care i-o întinseseră. Tăcură și apoi se depărtară. Și iarăși auzi murmurul șoptit al gondolierului care vorbea cu sine însuși, în același ritm cu loviturile de vîslă.

Legănată de valurile unei nave ce se îndrepta spre oraș, gondola ajunse în sfîrșit în port. Doi funcționari municipali se plimbau încolo și-ncoace, de-a lungul țărmului, cu mîinile la spate și cu fața spre lagună. Aschenbach coborî din gondolă pe podișcă, ajutat de bătrînul pe care îl întîlnești, cu cîte-o cange în mîină, în toate debarcaderile Veneției; și cum se întîmplase să n-aibă bani mărunți, se duse peste drum, la hotelul de lîngă pod, să schimbe banii, ca să-i plătească gondolierului ceea ce socotea el că i s-ar fi cuvenit. După ce, în hol, termină de schimbat, se

întoarce și își găsi bagajul pe un cărucior lângă chei, dar gondola și gondolierul dispăruseră.

— A șters-o! zise bătrînul cu cangea. O secătură! Nici n-are permis de gondolier, domnule ! E singurul gondolier căruia nu i s-a dat permis.Ceilalți au telefonat aici, așa că omul și-a dat seama că e mașteptat și a șters-o!

Aschenbach ridică din umeri.

— Domnul s-a plimbat pe veresie, zise bătrînul întinzîndu-i pălăria.

Aschenbach zvîrli înăuntru cîteva monete. Porunci apoi ca bagajul să-i fie dus la Hotelul Băilor, iar el o luă pe aleea albă și înflorită care, mărginită de o parte și de alta de taverna, bazare și pensiuni, duce, de-a curmezișul insulei, spre plajă.

Pătrunse de pe terasa ce da în grădină, prin intrarea de dîndos, în clădirea impunătoare a hotelului, apoi, trecînd prin holul cel mare și prin vestibul, nimeri în birou. Cum fusese anunțat cu anticipație, fu primit cu deosebită bunăvoință. Un manager, un omuleț politicos și lingușitor, cu o mustăcioară neagră și o redingotă de croială franțuzească îl însoți în ascensor pînă la etajul al doilea, arătîndu-i camera, o odaie plăcută, cu mobilă din lemn de cireș, pe care puseseră niște vase cu flori, ce-și răspîndeau în jur parfumul greu și cu ferestre largi ce înlesneau priveliștea înspre largul mării.

După ce însoțitorul se depărtă, Aschenbach se apropie de una dintre ferestre și, în timp ce în spatele lui aduceau bagajul în odaie, își lăsa privirea să-i rătăcească peste plajă, care după

amiază era lipsită de oameni, și peste marea înșorită, cu valuri lungi și piezișe, ce loveau ușor și molcom țărmul.

Omul singuratic în muțenia lui vede și simte lucrurile în același timp mai șters, dar și mai pătrunzător decât cel ce trăiește în mijlocul mulțimii; gândurile îi sînt mai grele, mai ciudate și au totdeauna un iz de tristețe. Imagini și constatări ce ar putea fi ușor îndepărtate cu o privire, un zîmbet sau cu un schimb de păreri îl preocupă peste măsură, capătă în tăcere proporții, se adîncesc, se prefac în eveniment, în aventură, în sentiment. Singurătatea dă naștere originalității, frumuseții îndrăznețe și stranii, creează poezia. Dar în același timp singurătatea generează absurdul, falsul, disproporționatul și nepermisul. Iată cum imaginile persoanelor întîlnite pînă acum, și anume cea a dizgrațiosului unchiaș boit, cu trăncăneala lui despre „drăguță“, și cea a gondolierului proscris și înșelat, care nu-și primise banii cuveniți, îl rodeau pe călătorul nostru. Fără să fie prea greu de înțeles, fără să dea prea mult de gîndit, ele erau totuși, așa cum i se părea, stranii și tulburătoare, tocmai din pricina acestei contradicții.

Între timp, saluta marea cu ochii și se bucura știind cît de aproape e Veneția. În sfîrșit, se întoarce, se spală, dădu cameristei cîteva dispoziții și se lăsă dus pînă jos la parter, de către liftierul îmbrăcat în verde.

Luă ceaiul pe terasa dinspre mare, după care coborî și merse o bucată bună de-a lungul promenadei de pe chei, înspre hotelul Excelsior. Cînd se întoarce, era tocmai timpul să se schimbe pentru cină. Se îmbracă încet și cu grijă, cum îi era felul, avînd obiceiul ca în timp ce-și făcea toaleta să mai și lucreze cîte ceva, și totuși ajunse prea devreme în hol, unde găsi o bună parte din oaspeții hotelului, care nu se cunoșteau între ei și se

prefăceau că nu se interesează unii de alții, așteptînd însă cu toții să mănînce. Luă de pe masă o gazetă, se așeză într-un fotoliu de piele și începu să se uite mai de aproape la oaspeții ceilalți, găsind că se deosebesc în mod agreabil de oaspeții pe care îi întîlnise aici cu prilejul primei sale călătorii.

În fața lui se deschidea un orizont larg, atotcuprinzător. Se auzeau, confuz, convorbiri în toate limbile mai răspîndite. Ținuta de seară, pretutindeni valabilă, această uniformă a bunei-creșteri, strîngea laolaltă, cel puțin aparent, toate neamurile de oameni într-o unitate tipică, cuviincioasă. Vedea chipul lunguiet și smochinit al americanului, numeroasa familie rusească, doamne engleze și copii germani întovărășiți de bone franțuzoaice. Elementul slav părea precumpănitor. În imediata lui apropiere se vorbea polona.

Era un grup de polonezi adolescenți și copilandri, supravegheați de o educatoare sau o damă de companie și adunați în jurul unei măsuțe de trestie: trei fete între cincisprezece și șaptesprezece ani și un băiat cu părul lung, de vreo paisprezece ani. Uimit, Aschenbach observă că băiatul e de o frumusețe desăvîrșită. Chipul palid, cu trăsături severe, grațioase, încadrat de un păr auriu ca mierea, cu nasul drept și gura drăgălașă, cu expresia gravă și totuși divină, amintea de statuile grecești din cea mai nobilă perioadă elină, cu forma lor desăvîrșită, și avea un farmec personal atît de curat și de exclusiv, încît Aschenbach era convins că nu mai întîlnise niciodată, nici în viață și nici în plastică, ceva de o asemenea perfecțiune. Ceea ce surprindea mai departe era văditul contrast principal între punctele de vedere educative care cîrmuiau felul în care erau îmbrăcați și crescuți copiii. Îmbrăcămintea celor trei

fete, dintre care cea mai mare părea aproape femeie, era de o simplitate căutată, care le urîtea oarecum. Purtau niște rochii lungi, toate la fel de dizgrațios croite, asemănătoare celor purtate de călugărițe, rochii de culoare cenușie, avînd ca singură podoabă niște gulere mari albe și răsfrînte, rochii care nu lăsau să se întrevadă nimic din frumusețea trupurilor, iar părul lins și lipit strîns de cap dădea chipurilor lor o înfățișare monahală, goală și lipsită de expresie. Fără îndoială că aici se vedea bine grija deosebită a mamei, care veghea asupra fetițelor ei, dar te întrebai: de ce oare nu se folosește și față de băiat de aceeași severitate pedagogică, pe care o socotea atît de necesară în ceea ce privește educația fetelor? Se vedea bine că acesta e crescut cît se poate de răsfățat, cu dragoste și îngăduință. Părul acela frumos nu cunoscuse încă foarfeca; asemenea statuii adolescentului care-și scoate spinul intrat în picior, buclele părului îi atîrnau peste frunte, peste urechi și mult peste ceafă. Purta un costum englezesc de marinar, cu mîneci largi ce se îngustau, cuprinzîndu-i strîns încheieturile mîinilor copilărești, slabe și mici, și care prin mulțimea de fireturi, panglici și horboțele dădea trupului său firav un lustru deosebit de răsfăț și bogăție. Ședea oarecum în profil, într-un fotoliu de nuiele, în fața celui care-l privea, întinzîndu-și înaintea unul dintre picioarele, încălțate cu pantofi negri de lac, sprijinindu-și cotul de brațul fotoliului și rezemîndu-și capul de pumnul strîns, într-o atitudine de uitare de sine, fără să aibă totuși nimic din acea înfățișare aproape supusă și țeapănă cu care păreau obișnuite surorile lui. Era cumva bolnav ? Pielea obrazului său, albă ca fildeșul, contrasta viu cu umbra aurie a buclelor ce-l încadrau. Sau poate nu era decît un copil răsfățat, bucurîndu-se de o dragoste pătinitoare și capricioasă? Aschenbach înclina spre această din urmă părere. Aproape orice

fire de artist are, încă din naștere, o puternică și amăgitoare înclinare de a admite orice nedreptate, atunci când e generatoare de frumos, și de a-și dăruia omagiul oricărei părtiniri aristocratice.

Un ospătar apărură, vestind pe englezește că masa e gata. Încet-încet, oaspeții se perindară pe ușa cu geamuri în sala de mese. Trecură și câțiva întârziați, venind dinspre vestibul și de la ascensoare. Înăuntru începuseră să servească masa, dar copiii polonezi întârziară încă la măsuța lor de trestie; și Aschenbach, așezat comod în fotoliul său adânc, cu ochii la băiețușul ce întrupa frumusețea însăși, rămăsese și el acolo, așteptând.

Guvernanta, o femeiușcă roșie la față, mărunță și grasă, dădu în sfârșit semnalul de plecare. Împingând puțin scaunul înapoi și înălțându-și sprâncenele, se înclină respectuos când o doamnă de statură înaltă, îmbrăcată într-o rochie cenușie bătând în alb și bogat împodobită cu perle, își făcu apariția în hol; avea o ținută rece, măsurată, iar pieptănătura părului ei ușor pudrat, precum și croiala rochiei pe care o purta vădeau acea simplitate socotită de bun gust de către cei pentru care o înfățișare evlavioasă e o parte esențială a distincției. Ar fi putut să fie soția unui înalt funcționar german. Doar bijuteriile pe care le purta, bijuterii care într-adevăr erau de neprețuit, cerceii și lungul șirag de mărgăritare de mărimea unor cireșe, încolăcit de trei ori în jurul gâtului, cu luciul lor mat și opalin, dădeau ținutei ei un fel de aureolă, de fast luxuriant.

Copiii se ridicaseră de îndată, aplecându-se să sărute mîna mamei, care privea dincolo de capetele lor, cu un surîs reținut al feței ei cu nas ascuțit, față bine îngrijită și totuși cu trăsături puțin obosite. Tocmai spusese guvernantei câteva cuvinte franțuzești, și acum se îndrepta spre ușa de cristal. Copiii porniră după ea: mai

întîi fetele, în ordinea vîrstei, apoi guvernanta și la urmă băiatul. Dintr-un motiv sau altul, acesta, înainte de a trece pragul, întoarse capul, și, cum în afară de Aschenbach nu mai era nimeni în restaurant, ochii cenușii ai copilului întâlneau ochii celui dintîi, care, cu o gazetă pe genunchi, cufundat în admirație, privea grupul ce se depărta.

Nu văzuse, bineînțeles, nimic deosebit. Copiii nu se așezaseră la masă, ci așteptaseră mai întîi pe mama lor, pe care o întâmpinară cum se cuvine, și intrînd în sală, respectaseră ritualul obișnuit. Toate acestea însă se îndepliniseră cu atîta disciplină îndatoritoare și cu o astfel de ținută, încît Aschenbach simți cum îl copleșește o emoție stranie. Șovăi cîteva clipe, apoi trecu și el în sala de mese, la măsuta ce-i fusese rezervată și care, așa cum putu constata cu oarecare părere de rău, era foarte departe de masa polonezilor.

Obosit și totuși mișcat și tulburat, se gîndi în tot timpul mesei la lucruri abstracte, transcendente chiar, chibzuind la legătura tainică ce trebuie să unească regula cu excepția individuală, pentru ca din îmbinarea lor să se nască frumusețea omenească, reflectînd apoi asupra unor probleme ale formei în artă, lămurindu-se pînă la urmă că ideile și descoperirile sale se asemănau cu anumite năluciri de vis, care în stare de trezie se dovedesc deșarte și nefolositoare. După masă, petrecu o bucată de vreme în parcul plin de miresmele florilor, fumînd, odihnindu-se sau preumblîndu-se, pentru ca apoi să se ducă devreme la culcare, trecîndu-și noaptea într-un somn adînc, bîntuit de tot felul de vedenii.

Nici a doua zi vremea nu se arătă mai frumoasă. Bătea un vînt dinspre uscat. Sub un cer acoperit și șters, marea părea că

lîncezește înfiorată și zbîrcită parcă, cu orizontul foarte apropiat, și atît de retrasă, încît lăsase descoperite șiruri întregi de bancuri de nisip. Și cînd Aschenbach deschise fereastra, i se păru că simte mirosul putred al lagunei.

Îl apucă deodată ciuda. Se gîndi să plece chiar în aceeași clipă. Cu ani în urmă, tot aici, după o săptămînă de vreme frumoasă, primăvărată, îl urmărise un timp aidoma cu cel de acum, și se simțise atît de rău, încît părăsise în grabă Veneția. Nu cumva îl cuprindea aceeași stare febrilă de atunci, cu aceeași apăsare în tîmple și aceeași oboseală a pleoapelor? Ar fi neplăcut să schimbe încă o dată localitatea. Dacă însă vîntul nu se potolea, nu mai putea rămîne. Ca să fie mai sigur, nu-și desfăcu întreg bagajul. La nouă, luă gustarea în sala rezervată micului dejun, așezată între hol și sala de mese.

Înăuntru domnea acea liniște solemnă atît de prețuită în hotelurile de mîna întîi. Ospătarii își făceau datoria servind fără să li se audă pașii. Prindeai doar zgomotul ceștilor de ceai și cîte un cuvînt abia șoptit. Cam la doua mese depărtare de el, în fața ușii, Aschenbach zări, într-un colț, pe cele trei fete poloneze împreună cu guvernanta lor. Se țineau drept, cu părul blond-cenușiu proaspăt netezit, cu ochii înroșiți, îmbrăcate în rochii albastre de pînză scrobită, cu gulere albe răsfrînte și manșete, și își treceau tocmai o chisea cu marmeladă. Terminaseră aproape gustarea de dimineață. Băiatul lipsea de la masă.

Aschenbach zîmbi. „Ei, pheacule¹⁰ mititel, își zise el. Ești răsfățat. Poți să dormi cît îți place, pe cînd surorile tale nu !” Și, bine dispus deodată, își recita în gînd versul: „Podoabe schimbate mereu, băi calde și tihnă aleasă”.

Își luă gustarea fără să se grăbească și primi de la portar care, cu șapca galonată în mână, intrase în sală, câteva scrisori, pe care, după ce-și aprinse țigara, le deschise. Așa se făcu că apucă să vadă și intrarea somnorosului, pe care cei de dincolo îl așteptau la masă.

Intrase pe ușa de cristal, îndreptându-se, prin liniștea sălii, către masa unde se aflau surorile lui. Era în mersul, în ținuta, în îndoirea genunchilor și în arcuirea piciorului său, încălțat cu ghete albe, ceva de o nespusă armonie, ceva ușor, delicat și mîndru totodată. Părea și mai frumos în timiditatea lui copilărească, timiditate care-l făcuse să-și întoarcă de două ori capul în sală, înălțînd și coborînd ochii. Zîbind, rostind ceva doar cu jumătate de glas, într-un fel dulce, nelămurit, băiatul se așeză la masă și, cum chiar în clipa aceea își întoarse chipul spre Aschenbach, acesta se simți din nou uimit și aproape înfiorat de frumusețea cu adevărat divină a adolescentului. Băiatul purta un pantalon ușor și o bluză de pînză cu dungi albe și albastre, închisă la gît cu un guler simplu scrobit și o fundă de mătase roșie în piept. Și din gulerul acesta, care nu se prea potrivea cu restul costumului, răsărea, întocmai ca o floare, capul băiatului, cu farmecul lui neasemuit — capul lui Eros, cu luciul gălbui al marmurii de Paros, cu sprîncenele lui fine și severe, cu tîmplele și urechile acoperite de buclele părului întunecat și mătăsos.

„Frumos! Frumos! Își zise Aschenbach, cu acea aprobare rece și măsurată a specialistului în care artistul își îmbracă adesea admirația și încîntarea față de o operă de artă deosebit de măiastră. Și, în gîndul lui, continuă: O, dacă nu m-ar aștepta marea și plaja, aș rămîne aici atîta vreme cît stai și tu !” Se hotărî totuși, și ieși, salutat de personal, străbătu holul, coborî apoi de

pe terasă, și ajunse, trecînd peste podișca de scînduri, în porțiunea de plajă rezervată vizitatorilor hotelului. Porunci bătrînului desculț, cu niște pantaloni de pînză, bluză marinărească și pălărie mare de paie, care făcea pe paznicul băilor, să-i scoată din cabina pe care o închiriasse pe plajă, afară pe platforma de scînduri, o masă și un fotoliu de nuiele, iar el se întinse în șezlongul pe care și-l trăsese prin nisipul de culoarea mierii mai aproape de țărmul mării.

Înfățișarea animată a plajei, spectacolul acesta al unei civilizații care, lepădîndu-și grijile, își caută plăcerea la marginea elementelor naturii, îl amuză și-l bucură ca niciodată înainte. Marea, cenușie și calmă, era plină de copii ce se bălăceau prin apă, de înotători, de tot felul de oameni în costume multicolore care, cu brațele încrucișate sub cap, se odihneau pe movilițele de nisip. Alții vîsleau în bărci mititele fără tălpoaie, vopsite în roșu și albastru, sau se răsturnau rîzînd. În fața șirului lung de cabine, pe platformele cărora puteai să șezi ca pe-o mică verandă, unii se jucau, alții se odihneau trîndăvind, se făceau vizite și se stătea la taifas: o preocupare vădită de eleganță vestimentară matinală, alături de o etalare de trupuri goale ce se bucurau cu îndrăzneală de libertățile pe care le oferea plaja. Mai în față, pe nisipul umed și tare, se plimbau oameni în halate de baie albe, sau în pijamale largi, în culori țipătoare. Pe dreapta, o cetate de nisip, clădită de copii, era împodobită cu stegulețe în culorile tuturor țărilor din lume. Vînzători de scoici, de prăjituri și de fructe îngenuncheau, întinzînd și oferindu-și marfa. Pe stînga, în fața uneia din cabinele aflate de-a curmezișul celorlalte, cu fața spre mare, și care închideau de partea asta plaja, se stabilise o familie rusească: bărbați cu dinți mari și cu bărbi, femei coapte și leneșe, o domnișoară de prin ținuturile baltice, care ședea în fața unui

șevalet și picta, scoțînd mereu strigăte de deznădejde, doi copii blajini și urîți și o slujnică bătrînă cu o basma pe cap și cu gesturi supuse de roabă. Trăiau delectîndu-se, mulțumiți, strigîndu-și neconținut pe nume copiii, care, neascultători, se zbenguiau împrejur, glumeau cu paznicul hîtru și bătrîn, de la care cumpărau zaharicale rostind unele cuvinte italienești pe care le învățaseră între timp și se sărutau pe obraji, fără să le pese de cei din jur care-i urmăreau cu privirea.

„Am să rămîn, gîndi Aschenbach. Unde ar putea fi mai bine?” Și, încrucișîndu-și mîinile pe genunchi, își lăsă privirile să rătăcească departe, în larg, să-i alunece, să i se tulbure, să i se stingă în aburii monotoni ai imensității pustii. Avea motive adînci să iubească marea: o iubea din nevoia de liniște a artistului care muncește din greu și care în fața numeroaselor și pretențioaselor aspecte ale fenomenelor caută un refugiu la sînul simplității și imensității; o iubea dintr-o înclinare nepermisă, cu totul opusă menirii sale și tocmai de aceea mai ademenitoare, pentru tot ce e indivizibil, incomensurabil, pentru etern, pentru neant.

Cel care se trudește căutînd perfecțiunea dorește să se odihnească la sînul a ceea ce e desăvîrșit; și oare neantul nu e și el o formă a desăvîrșitului ? Dar pe cînd visa așa, în gol, pe marginea țărmului apăru deodată o figură omenească, și cînd își adună privirea din nemărginire văzu cum, venind dinspre stînga, prin nisip trecea tocmai băiatul cel atît de frumos. Trecea desculț, gata să se bălăcească în apă, cu picioarele zvelte, goale pînă peste genunchi, mergînd încet, dar atît de ușor și de mîndru de parcă ar fi fost obișnuit dintotdeauna să umble desculț și căutînd cu ochii cabinele așezate de-a curmezișul plajei. Cum zări însă familia rusească, ce-și vedea ca de obicei, liniștit, de

îndeletnicirile ei, chipul i se întunecă de mînie și dispreț. Fruntea i se umbri, buzele i se strînseseră tremurînd, obraji i se brăzdară și sprîncenele i se încruntară atît de tare, încît, sub apăsarea lor, ochii i se înfundaseră parcă, aruncînd, mînioși și întunecați, fulgere de ură. Își lăasă privirea în jos, se mai uită o dată amenințător îndărăt, apoi dădu scîrbit din umeri și se depărtă, întorcînd spatele dușmanilor.

Un sentiment de delicatețe sau de teamă, o pornire în care era și respect, și pudoare, îl îndemnă pe Aschenbach să privească în altă parte, prefacîndu-se că nu văzuse nimic. Căci omului chibzuit căruia îi este dat să vadă, întîmplător, o izbucnire a patimii nu-i place să se folosească nici față de sine însuși de cele văzute. El însă era și bucuros, și zguduit în același timp, sau mai bine zis era copleșit de fericire. Fanatismul acesta copilăresc, îndreptat împotriva a tot ce are viața mai blajin și mai nevinovat, punea ceea ce e divin și neutru în legătură cu omenirea, prilejuind unei imagini prețioase a naturii, menită doar încîntării ochilor noștri, să poată fi simțită și prețuită mai adînc de simțurile noastre și dăruind făpturii nespuse de frumoase a adolescentului un relief care permitea să i se dea o importanță mai mare decît i s-ar fi cuvenit, ținînd seama de vîrsta lui fragedă.

Cu fața încă îndreptată în altă parte, Aschenbach asculta vocea băiatului, vocea lui limpede și oarecum firavă, cu care încă de departe încerca să-și vestească sosirea tovarășilor săi de joacă, din preajma cetății de nisip. Îi răspunseră strigîndu-l de cîteva ori pe nume sau cu numele său de alint, și Aschenbach, foarte curios, asculta fără să prindă decît doua silabe melodioase : „Adgio" sau, și mai des, „Adju“, cu un „u“ prelungit la

urmă. Îi plăcu sunetul, socotindu-l foarte potrivit celui căruia îi era destinat și, mulțumit, începu sa-și revadă scrisorile și hîrțile.

Ținîndu-și mapa de scris pe genunchi, începu să facă cu stiloul diferite însemnări pe corespondența primită. După un sfert de ceas însă, i se păru ca e păcat ca de dragul unei îndeletniciri atît de anodine să fie indiferent la cea mai interesantă situație ce i se prezentase vreodată. Așa că puse deoparte mapa, îndreptîndu-și atenția din nou către mare; și după puțin timp, atras de glasurile copiilor ce clădeau castele de nisip, întoarse, rezemat de spătarul scaunului, capul spre dreapta, vrînd să vadă unde e și ce mai face încîntătorul Adgio.

Îl descoperi de la cea dintîi privire. Funda roșie pe care o avea la piept era ușor de văzut. Se juca cu alți copii, încercînd împreună să așeze o scîndura veche peste șanțul umed al cetății de nisip, și cu glas tare, făcînd în același timp semne cu capul, porunceă celorlalți ce trebuie să facă. Erau cu el încă vreo zece camarazi, băieți și fete, unii de aceeași vîrstă, alții mai mici, care vorbeau cînd în polonă, cînd în franceză, cînd în unele limbi balcanice. Numele lui era însă cuvîntul cel mai des pronunțat. Se vedea că toți îl caută, îl doresc, îl admiră. Mai cu seamă unul dintre ei, pe care ceilalți îl strigau lașu, un băiat voinic, cu parul negru, pomădat, îmbrăcat cu niște haine de pînză strînse cu o curea, părea că e vasalul și prietenul lui cel mai apropiat. După ce isprăviră treaba la castelul de nisip, porniră, ținîndu-se de mijloc, de-a lungul plajei, și cei pe care îl strigau lașu îl sărută pe frumosul lui tovarăș de joacă.

Lui Aschenbach îi venea parca să-l amenințe cu degetul. „Pe tine, Kritobulos, gîndi el zîbind mai că te-aș sfătui să pleci un an în drumeție. Socotesc că atîta ți-ar trebui ca să te poți vindeca.”

După aceea, gustă din niște căpșuni mari, bine coapte, pe care le cumpărase de la un negustor. Cu toate că razele soarelui nu izbuteau să străpungă ceața ce acoperea cerul, se făcuse foarte cald. Gîndurile îi erau greoaie și leneșe, în timp ce simțurile lui gustau din plin tovărășia amețitoare și uriașă pe care o dă liniștea mării. Omul acesta, atît de serios, se străduia acum să cerceteze, să ghicească ce nume poate fi acela a cărui pronunțare dă sunetul „Adgio“. Era singura lui preocupare în clipa de față. Și cu ajutorul cîtorva cuvinte poloneze de care își aduse aminte, găsi că trebuie să fie vorba de numele Tadzio, o prescurtare din Tadeusz, care cînd e pronunțat se aude „Tadgio“

Tadgio se scălda. Aschenbach, care îl pierduse din ochi, îi descoperi capul, apoi brațul pe care îl ridica înotînd în marea care, pînă departe de tot părea calmă. Totuși, ai săi începuseră să fie îngrijorați; dinspre cabine se auziră glasuri femeiești chemîndu-l, strigîndu-i mereu numele, ce răsuna pe plajă aproape ca o lozincă și care, cu vocalele lui moi, cu acel „u“ prelungit de la sfîrșit, avea în el ceva și dulce și sălbatic în același timp. „Tadgio! Tadgio!“ El se întoarse, alergînd, bătînd cu picioarele apa, ce i se împotriva înspumîndu-se și zvîrlindu-și capul spre spate. „Vazînd făptura aceasta vie, atît de grațioasă și de severă, în ciuda virilității sale pretimpurii, cu buzele ude, cum iese ca o divinitate frumoasă din adîncurile cerului și ale mării, desprinzîndu-se și fugind din mijlocul naturii, te simți îndemnat să te gîndești la imagini mitice, la reprezentări poetice despre vremi primitive, despre originea formei și nașterea zeilor. Cu ochii închiși, Aschenbach ascultă cîntecul acesta vibrînd în sufletul lui și își zise din nou că e foarte bine aici și că, prin urmare, va mai rămîne.

Puțin mai târziu, Tadgio, ca să se odihnească după baie, se întinse pe nisipul unde stătea culcat, înfășurat într-un cearșaf alb trecut pe sub umărul drept și cu capul așezat pe brațul gol; și chiar în clipele când nu-l privea, chiar atunci când răsfoia cartea pe care o citea, Aschenbach nu uita că Tadgio e aproape și că e destul să întoarcă puținel capul spre dreapta ca să vadă făptura lui încântătoare. Aproape i se părea că șade aici doar ca să vegheze asupra celui ce se odihnește; că, deși se gîndește la tot felul de treburi ce-l privesc, stă într-o veghe neconținută, ca să nu i se întîmple nimic acelui copil cu chip atît de nobil, ce se află nu departe de el, acolo la dreapta. Și un simțimînt straniu, un fel de dragoste părintească, o duioșie profundă îi tulbura inima, o dragoste duioasă pe care cel ce jertfindu-se pe sine ca să izvodească în mintea lui frumusețea o nutrește pentru cel ce posedă cu adevărat această frumusețe.

După amiază plecă de pe plajă, și întorcîndu-se la hotel luă ascensorul ca să urce în cameră. Rămase înăuntru vreme îndelungată contemplîndu-și în fața oglinzii părul încăruntit și obrazul ostenit și tras. Se gîndi o clipă la renumele lui și la amănuntul că oamenii de pe stradă îl cunoșteau și-l priveau cu admirație, desigur pentru cuvîntul lui ferm și atît de frumos ticluit; lăsa să-i treacă pe dinainte toate succesele anterioare, amintindu-și printre altele și de împrejurările în care i se acordase titlul de noblețe. Coborî apoi pentru *lunch*¹¹ în sală, așezîndu-se la măsuta lui. După ce termină *lunch*-ul, dînd să intre în ascensor, văzu cum o grămadă de tineri, care luaseră și ei masa, se înghesuie în urma lui, în cămăruța plutitoare. Printre ei era și Tadgio. Se afla grozav de aproape de Aschenbach, pentru înțîia oară atît de aproape încît scriitorul nu mai era nevoit să-l admire de la distanță, ci în toate amănuntele personalității lui. Cineva intrase în

vorbă cu el, și băiatul abia apucă să răspundă, zîmbind nespus de drăgălaș, că liftul se și opri; plecîndu-și ochii, Tadgio coborî la etajul întâi. „Frumusețea e pudică“, își zise Aschenbach, chibzuind adînc asupra acestei reflecții. Observase totuși că Tadgio n-avea dinți frumoși: ascuțiți și lipsiți de strălucire, fără acel smalț pe care îl dăruie sănătatea și oarecum străvezii, cum sînt de obicei dinții anemicilor. „E foarte slăbuț și bolnăvicios, gîndi Aschenbach. Probabil că n-o să aibă vreme să îmbătrînească.“ Și renunță să-și dea seama de ce la gîndul acesta simțise cum îl năpădește un simțămînt de satisfacție sau de liniște.

Pe stradă domnea un zăduf de nesuferit. Aerul era atît de greoi și de încărcat, încît duhorile ce ieșeau din case, din prăvălii, din birturile populare, aburii de ulei, norii de parfumuri și atîtea altele se amestecau într-un fel de pîclă groasă, apăsătoare, care nu voia cu nici un chip să se îndepărteze. Fumul țigărilor rămînea pe loc, risipindu-se anevoie. Înghesuiala de pe ulițele strîmte, în loc să-l amuze pe plimbăreț, îl supăra. Cu cît mergea mai mult, cu atît simțea cum îl indispuie acea stare ciudată pricinuită de *sirocco*, care moleșește și ațîță în același timp. Îl trecea o sudoare neplăcută. Ochii i se împăienjneau, răsuflarea îi devenise greoaie, avea febră și tîmplele îi zvîcneau. Ca să scape, fugi din străzile pline de dugheni și ajunse, trecînd peste cîteva poduri, în ulicioarele locuite de oameni nevoiași. Aici îl plictisiră cerșetorii, în timp ce duhorile canalelor îl împiedicau să respire. Se opri într-o piață mică, liniștită, într-unul din acele colțuri venețiene ascunse în inima orașului, care parcă sînt desprinse dintr-un basm, uitate și fermecate, și, odih- nindu-se la marginea unei fîntîni, înțelese în timp ce-și ștergea sudoarea de pe frunte că trebuie să plece din Veneția.

Pentru a doua oară, și de data asta în chip hotărâtor, se dovedise că pe o vreme asemănătoare celei de acum orașul acesta îi face rău. A se încăpățîna să rămînă mai departe, eu orice preț, ar fi fost o nebunie, mai cu seamă că nu erau semne ca vîntul să-și schimbe direcția. Trebuia prin urmare să se hotărască repede. Nici vorbă să se înapoieze la el acasă. Nici locuința de vară și nici cea de iarnă nu erau pregătite să-l primească. Dar, la urma urmei, nu numai aici găsea mare și plajă, și apoi, în alte părți puteai să le afli fără să mai fii silit să înghiți aburii primejdioși și dătători de febra ai lagunei. Își aduse aminte că în apropiere de Triest, pe malul mării, e o localitate mică, pe care i-o lăudaseră foarte mult. De ce nu s-ar duce acolo? Și asta fără zăbavă, ca să mai aibă vreme să se bucure de această schimbare.

Socotind că se hotărîse, se ridică. La cel dintîi loc de oprire se urcă într-o gondolă, și în timp ce străbatea labirintul tulbure al canalelor, trecînd pe sub balcoanele grațioase de marmură, străjuite de o parte și de alta de lei de piatră, pe lîngă zidurile mucegăite, alunecoase, pe dinaintea unor palate ale căror fațade erau pline de melancolie și care-și oglindeau frontoanele uriașe în legănarea ușoară a apei, ceru să fie dus pînă în piața San Marco. Cu chiu, cu vai izbuti să ajungă acolo, căci gondolierul, învoit cu fabricile de dantele și sticlării, încerca mereu să-l hotărască să coboare ba ici, ba colo, ca să le viziteze și să facă cumpărături, așa că ori de cîte ori călătoria aceasta bizară prin Veneția începea să-l farmece, tot de atîtea ori spiritul negustoresc al detronatei regine a lagunelor nu se lăsa pînă nu-l zgîlțîia, trezindu-l.

Întors la hotel, anunță la birou încă înainte de cină că împrejurări neprevăzute îl silesc să plece a doua zi dimineață. Își

exprimară regretele lor și-i înmînă nota de plată. După cină, se așază într-un balansoar pe terasa din dos și, înainte de culcare, își pregătește bagajul.

Nu dormi prea bine, tot gîndindu-se la plecarea lui apropiată. Cînd deschise dimineată ferestrele, cerul era tot atît de acoperit ca și înainte, numai că aerul părea mai rece și simți că începe să-i pară rău. Renunțarea la camera pe care o avusese nu fusese oare o hotărîre pripită și greșită, rezultatul unei stări bolnăvicioase, fără importanță? Dacă nu și-ar fi pierdut nădejdea, și ar mai fi întîrziat, încercînd să se adapteze climei din Veneția, așteptînd ca vremea să se îndrepte, acum, în loc de această grabă și această apăsare, ar fi putut să se bucure de o dimineată de plajă tot atît de plăcută ca și cea de ieri. Prea tîrziu însă. Acum, trebuia să vrea azi ceea ce voise ieri. Se îmbracă, și la opt coborî spre a-și lua gustarea.

Sala bufetului era încă goală. În timp ce aștepta să fie servit, sosiră cîțiva oaspeți. Tocmai ducea la gura ceașca cu ceai, cînd zări intrînd fetițele poloneze cu guvernanta lor; serioase, pline de prospețimea dimineții, cu ochii roșii, se îndreptară spre masa lor din colțul de lîngă fereastră. Curînd după aceea, portarul, cu șapca în mînă, se apropie de el, amintindu-i că e ora plecării. Automobilul așteaptă să-l ducă, împreună cu alți călători, pînă la hotelul Excelsior, de unde vor lua barca cu motor, care-i va transporta la gară prin canalul aparținînd societății hoteliere. Mai era doar puțin timp.

Aschenbach nu fu de aceeași părere, afirmînd că pînă la plecarea trenului mai e încă un ceas. Îl necăjea obiceiul acesta al hotelierilor de a-i scoate cu un minut mai devreme pe călători din casă, așa că-l repezi pe portar, zicîndu-i că vrea să-și ia gustarea

în liniște. Omul se retrase șovăind, ca să apară din nou după cinci minute. Automobilul nu poate să mai aștepte. Atunci, n-are decît să plece, luînd și cufărul lui, răspunsese arțăgos Aschenbach. Cîț îl privește pe el, are să ia la timp vaporul, așa că nu e nevoie ca alții să-i poarte de grijă.

Portarul se înclină adînc, iar Aschenbach, bucuros că s-a descotorosit de toate aceste îndemnuri, își termină fără grabă gustarea, cerînd chiar ospătarului să-i mai dea și o gazetă. Nu mai rămăsese decît foarte puțin timp, cînd se hotărî în sfîrșit să se ridice. Și tocmai atunci, ca din întîmplare, Tadgio intră, pe ușa de cristal, în sală.

Mergînd spre masa surorilor sale, se întîlni pe drum cu cel ce se ridicase tocmai să plece; în fața omului cărunt, cu fruntea înaltă, el lăasă, plin de modestie, privirea în jos, pentru a și-o ridica apoi numaidecît în felul lui drăgălaș, ca să-l privească molatic, drept în ochi, trecînd apoi mai departe. „Adio, Tadgio, își zise în gînd Aschenbach. Prea puțin timp mi-a fost dat să te văd.“ Și în timp ce, împotriva obiceiului său, buzele lui repetau în tăcere ceea ce gîndise, el mai adăugă: „Dumnezeu să te binecuvînteze!“ Ca de plecare, împărți bacșișuri, se despărți de managerul cel mititel, îmbrăcat în redingotă franțuzească și care pășea fără să se audă, apoi părăsi hotelul pe jos, la fel precum venise, urmat de rîndașul ce-i ducea bagajul de mîna, străbătînd aleea albă și înflorită, de-a curmezișul insulei, pîna la podul de acostare a vapurașelor. Ajunse la timp și își luă locul; apoi ceea ce urmă n-a fost decît un drum al pătimirii, dureros și plin de remușcări. Era vechea, binecunoscuta călătorie prin lagună, care ducea de-a lungul Canalului Grande, pe dinaintea lui San Marco. Aschenbach ședea pe banca rotunda de la provă, cu brațul rezemat de

balustradă, umbrindu-și ochii cu mîna. Grădinile publice rămaseră în urmă, *piazzeta*¹² se ivi încă o dată în toată nobila ei grație, după care urmă șirul lung al palatelor, și după cotitura ce o făcea canalul apăru minunatul arc de marmură al lui Ponte del Rialto. În timp ce călătorul privea admirînd, simțea cum sufletul i se sfîșie. Aerul acesta al orașului, mirosul acesta ușor de putreziciune venind dinspre mare și mlaștină, care mai adineauri îl îndemnaseră atît de stăruitor să plece, le trăgea acum adînc în piept, dureros de pătimăș. Cum fusese cu putință să nu-și dea seama cît e de legată inima lui de toate lucrurile astea? Ceea ce azi-dimineață nu însemnase oarecum decît un simplu regret, abia resimțit, o slabă îndoială cu privire la intențiile sale, acum se schimbase în mîhnire, în adevărată durere, în suferință atît de amară, încît de mai multe ori simți cum ochii i se umplu de lacrimi, deși n-ar fi bănuیت asta niciodată. Ceea ce i se părea mai greu, ba chiar cu neputință de suportat, era, evident, gîndul că poate nu va mai revedea Veneția și că acum își ia pentru totdeauna rămas bun de la ea. Căci din moment ce se dovedise pentru a doua oară că orașul ăsta îl îmbolnăvește și că fusese silit pentru a doua oară să plece pe nepusă-masă, era și firesc să-l socotească de aci înainte ca pe-un loc în care n-are ce căuta, căruia nu poate să-i țină piept și unde n-ar fi avut nici un rost să se mai întoarcă. Simțea că dacă pleacă acum, rușinea și ambiția ar trebui să-l împiedice pe viitor să mai vadă vreodată orașul iubit, unde de două ori fusese doborît fizicește; și conflictul acesta între înclinația spirituală și rezistența fizică i se păru deodată omului acesta, pe cale de a îmbătrîni, atît de greu și de important, înfrîngerea fizică — atît de rușioasă, și nevoia de a o preîntîmpina — atît de imperioasă, încît nu mai putu înțelege cum de se

hotărîse ieri cu atîta ușurință s-o admită și s-o suporte fără nici o împotrivire.

În timp ce vaporeșul se apropia de gară, durerea și descumpănirea îl biruiră. Chinuit și frămîntat, își zicea că nu poate să plece, dar nici să se întoarcă. Sfîșiat sufletește, păși în incinta gării. Era foarte tîrziu, și dacă voia să mai prindă trenul nu trebuia să mai zăbovească nici o clipă. Parcă voia și parcă nu voia. Timpul însă îl mîna înainte cu biciul; alergă să-și procure biletul și căută cu ochii, în mijlocul forfotei din hală, pe funcționarul hotelului, de servicii la gară. Arătîndu-se, omul îl anunță că i-a expediat la Como cufărul cel mare. Cum? A și fost expediat? Da, așa cum trebuie, la Como. La Como ? Din acest du-te-vino grăbit și din schimbul de întrebări mînioase și de răspunsuri confuze ieși la iveala că, încă din biroul de expediție al hotelului Excelsior, cufărul fusese îndrumat, laolaltă cu alte bagaje străine, într-o direcție cu totul greșită.

Aschenbach trebui să-și dea silința să păstreze acea înfățișare care era singura potrivită în asemenea îm-prejurări. Îl cuprinse o veselie de necrezut, o bucurie nemăsurată îi zgudui aproape spasmodic pieptul. Omul o luă degrabă din loc, să încerce, dacă se mai poate, să oprească expedierea cufărului, dar, cum era de așteptat, se întoarse numaidecît fără să fi putut face ceva. Aschenbach spuse atunci ritos că fără bagaj n-are chef să călătorească și că s-a hotărît să se întoarcă la hotel, unde va aștepta pînă ce-i vor aduce înapoi cufărul. Întrebă dacă barca cu motor a societății e la gară. Omul îl încredință că e acolo. Apoi începu să discute în italienește cu funcționarul de la ghișeu, convingîndu-l să primească înapoi biletul de călătorie, și-i jură lui Aschenbach că vor telegrafia, că nu vor întîrzia și nu vor cruța

nimic ca să poată recăpăta cît mai degrabă cufărul. Așa se întîmplă că — lucru destul de straniu — după trecere de numai douăzeci de minute de la sosirea sa pe peronul gării, călătorul nostru se văzu din nou pe Canal Grande, spre a se întoarce la Lido.

Ciudată întîmplare! Neverosimilă, rușinoasă, caraghioasă și fantastică; să vezi iarăși lucruri de care cu puțin înainte te despărțiseși plin de jale, pentru totdeauna, să fii împins înapoi, încă în același ceas, de mîna soartei! Tăind spuma din fața provei, strecurîndu-se jucăușă printre gondole și vapoare, nava mititică zbura spre locul ei de destinație, în timp ce singurul ei pasager abia își ascundea, sub masca unei resemnări înclaudate, tulburarea plină de teamă dar și de zburdălnicie a unui ștrengar fugit din casa părintească. Ba, din cînd în cînd simțea chiar cum îl năpădește rîsul, gîndindu-se la ghinionul care n-ar fi putut să lovească mai plăcut nici pe cel mai norocos om din lume. Va trebui să dea tot felul de explicații, să înfrunte o mulțime de chipuri uimite, apoi, își zise el, totul se va sfîrși cu bine, o nenorocire va fi fost împiedicată, o mare greșeală — lămurită, și tot ce credea că părăsise îi va aparține din nou, cît va crede el de cuviință... îl amăgea oare mersul repede al bărcii, sau vîntul batea acum în adevăr dinspre largul mării?

Valurile izbeau în pereții de beton ai canalului strîmt, scobit de-a lungul insulei pînă la hotelul Excelsior. Acolo îl aștepta un autobuz, care îl duse pe un drum de coastă deasupra mării cu oglinda ei încrețită, pînă la Hotelul Băilor. Șeful de recepții, cel mărunțel cu mustață și redingotă, îl primi în fața scării principale.

În cuvinte mieroase, lingușitoare, își exprimă regretul pentru cele întîmplate, socotindu-le deosebit de penibile atît pentru el

personal, cît și pentru hotelul pe care-l reprezenta, aprobînd însă cu convingere hotărîrea lui Aschenbach de a rămîne pe loc pînă ce i se va înapoia bagajul. E drept că, din păcate, camera pe care o avusese mai înainte fusese între timp ocupată; îi stătea însă la dispoziție o altă cameră, tot atît de bună.

— *Pas de chance, monsieur*¹³ spusese, zîmbind, liftierul elvețian, în timp ce liftul suia alunecînd ușor.

Și astfel, fugarul fu iarăși cartiruit, într-o odaie care, atît ca poziție, cît și ca mobilier era aproape identică cu cea pe care o avusese.

Ostenit și zăpăcit de vîrtejul amețitor al acestei dimineți ciudate, se lăsă să cadă, după ce așeză la locul lor lucrurile din valiza de mînă, într-un fotoliu, lîngă fereastra deschisă. Marea căpătase între timp o culoare ștearsă, verzuie, aerul devenise mai ușor și mai curat, iar plaja, cu cabinele și bărcile ei, mai vie, mai colorată, cu toate că cerul era încă cenușiu. Cu mîinile împreunate pe genunchi, Aschenbach privea afară, mulțumit că se află din nou aici, clătinînd totuși nemulțumit din cap cînd se gîndea cît e de nehotărît și cît de puțin își cunoaște propriile sale dorințe. Rămase așa poate un ceas, odihnindu-se și lăsîndu-se dus pe aripile visării. Pe la amiază îl zări pe Tadgio, care, în hăinuțele lui vărgate de pînză, cu funda roșie la piept, ieșise din terenul îngrădit al plajei și, călcînd pe cărările acoperite cu scînduri, așternute de-a lungul drumului, se întorcea la hotel. De la înălțimea ferestrei de unde privea, Aschenbach îl recunoscu numaidecît, înainte chiar ca ochiul lui să-l fi deslușit bine, și parcă ar fi vrut să zică: „Iată că te-ai întors și tu, Tadgio !” Simți însă în aceeași clipă cum aceste cuvinte reci și goale sînt copleșite deodată de adevărul ce țîșnea din inima lui — și rămase mut.

Căci sîngele începu să-i curgă mai viu, iar sufletul să-i zvîcnească de bucurie și de durere, dîndu-și seama că numai din pricina lui Tadio îi venise atît de greu să plece de aici.

Ședea liniștit, nevăzut de nimeni, acolo sus, cercetîndu-se pe sine. Trăsăturile feței i se însuflețiseră, sprîncenele i se ridicau, și pe buze i se ivi un zîmbet plin de curiozitate și de duh. Apoi, înălțîndu-și capul, își roti încet brațele, ce-i atîrnau leneșe de o parte și de alta a fotoliului, îndreptîndu-și în sus palmele, ca și cum ar fi vrut să le deschidă pentru a primi plin de bucurie pe cineva. Era un gest prietenos de bun venit și de liniștită întîmpinare.

Zi după zi, zeul cu obraji fierbinți își mîna pe meleagurile cerești, stînd gol la cîrmă, cvadriga înflăcărată, iar buclele de aur ale părului său fluturau în vîntul ce se dezlănțuise dinspre răsărit. Un luciu alb și mătăsos acoperea pînă în depărtare undele trîndave ale mării. Nisipul ardea. Sub seninul cu licăriri argintii al cerului se vedeau pînze groase, ruginii, întinse prin fața cabinelor de pe plajă, și în peticul acesta de umbră lumea își trecea orele de dinaintea amiezii. Dar și seara era minunată, seara cînd florile parcului începeau să-și împrăștie mireasma îmbălsămată, cînd sus, pe cer, stelele își desfășurau hora lor strălucitoare, iar murmurul mării, cufundată în sînul nopții, se ridica încet, din adîncuri, ca pentru a-și mărturisi muritorilor tainele sale. Serile acestea purtau în ele fagăduiala prețioasă a unei alte zile însorite de odihnă, împodobită cu atîtea și atîtea clipe pline de har, datorite unor întîmplări prielnice.

Oaspetelui, pe care o soartă potrivnică, dar atît de îngăduitoare îl reținuse aici, nici prin gînd nu-i trecea ca, bagajele rătăcite o dată sosite înapoi, să părăsească iar Veneția. Două zile

îi lipsiseră unele lucruri și fu obligat să apară la masă, în sala cea mare, îmbrăcat în costumul lui de călătorie. Când îi aduseră în cameră cufărul pierdut, începu să-și despacheteze cu nădejde lucrurile, umplînd cu ele dulapul și toate sertarele, hotărît ca deocamdată să rămînă fără termen aici, bucuros că poate să-și petreacă vremea pe plajă în hainele ușoare de mătase și să apară la cină așa cum se cuvenea: în ținută de seară.

Monotonia plăcută a unei astfel de existențe îl înfășurase în păienjenișul ei plin de vrajă, iar dulceața acestui trai strălucitor și liniștit îl captivase repede. Ce loc neasemuit, într-adevăr, unde plăcerea pe care o dă odihna pe o plajă însorită din miazăzi se îngemănează cu farmecul vecinătății acestui oraș atît de bizar și de minunat! Aschenbach nu era un om al plăcerilor. Ori de cîte ori era vorba de vreo întrerupere a lucrului, de odihnă, de zile libere, simțea — și mai ales în tinerețea lui fusese așa — cum o neliniște și o silă profundă îl gonesc înapoi la munca lui obositoare, la îndeletnicirea zilnică, sfîntă și trează a scrisului. Numai locul ăsta era în stare să-l vrăjească să-i destindă voința încordată, să-l facă fericit. Uneori, înainte de amiază, sub umbrarul cabinei lui, pierdut în visuri în fața mării albastre, sau în nopți mîngîiate de o briză caldă rezemat de pernele gondolei, care-l ducea sub bolta plină de stele de la piața San Marco, unde întîrziase, înapoi la Lido, cînd luminile multicolore și sunetele melodioase ale serenadelor se topeau în urmă, își amintea de locuința lui din munți, de căminul strădaniilor și luptelor lui din fiecare vară, unde norii se lăsau jos, pînă deasupra grădinilor, unde furtunile spăimîntătoare ce izbucneau seara stingeau luminile din casă și sileau ciorile pe care el le hrănea, să se ascundă în creștetele molizilor. I se părea atunci că nu mai e acasă, ci undeva, într-una din cîmpiile elizee, la marginile pămîntului, unde oamenilor le e hărăzită viața cea

mai ușoară, unde nu e zăpadă, nici iarnă, nici furtuni și nici ploi în șuvoaie, ci unde Okeanos își dăruie necotenit adierea răcoritoare a suflării sale și unde zilele se scurg într-o tihnă fericită, fără străduințe, fără luptă, închinată doar soarelui și sărbătorilor acestuia.

Aschenbach îl vedea acum aproape tot timpul pe Tadgio. Spațiul mărginit și același fel de viață prescris tuturor făceau ca băiatul cel frumos să-i fie, cu mici întreruperi, mereu aproape. Îl vedea și-l în- tîlnea pretutindeni: în sălile de jos ale hotelului, pe vaporeș, în cursul plimbărilor înviorătoare pînă în oraș și înapoi, în mijlocul podoabelor pieței San Marco și deseori, cînd împlinirea voia, pe ulițe și ulicioare. De obicei însă — și aceasta aproape regulat — avea mereu, înainte de amiază, prilejul ca de pe plajă să-și consacre întreaga lui grijă și atenție chipului acesta atît de frumos. Tocmai această stăruitoare fericire, această zilnic repetată favoare pe care i-o dăruiau împrejurările îl făceau să se simtă covîrșit de mulțumire și bucurie, să prețuiască atît de mult vremea pe care o petrecea aici, lăsînd, ca o încîntare, să treacă o zi însorită după alta.

Se scula dimineața din zori, cum obișnuia adesea cînd îl stîrnea dorința de lucru, și venea pe plajă printre cei dintîi, cînd soarele încă nu ardea, și marea, cu sclipățul ei argintiu, își mai depăna visurile dimineții. Dădea prietenos binețe paznicului ce priveghea cuprinsul plajei și bătrînului cu barbă albă și picioarele goale care îi pregătea locul de odihnă, scoțînd pe platformă mobila din cabină și întinzînd deasupra umbrarul de pînză cafenie, apoi se așeza să privească. Stătea astfel trei-patru ceasuri, în care timp soarele se înălța pe boltă din ce în ce mai

arzător, marea devenea din ce în ce mai albastră, iar ochii lui puteau să-l găsească în sfârșit pe Tadgio.

Îl vedea venind dinspre stînga, de-a lungul țărmului, îl vedea din spate cum apărea de după cabine, iar uneori, speriat că venise prea târziu, simțea deodată o bucurie năvalnică văzînd că se înșelase, că băiatul era acolo, aproape de el, în costumul lui de baie cu dungi albastre și albe, cu care umbla acum mai tot timpul pe plajă, și că, așa ca de obicei, se răsfața la soare în mijlocul nisipului, ducînd acea viață ușoară, leneșă, plăcută, care e în același timp și joc, și odihnă. Îl vedea plimbîndu-se, bălăcindu-se, răscolind cu lopățica nisipul, jucîndu-se cu ceilalți de-a prinselea, întinzîndu-se la soare și înotînd, vegheat de femeile care-l strigau neîncetat de pe platformă cu vocile lor subțiri: „Tadgio! Tadgio!“, în timp ce el venea într-un suflet, gesticulînd, povestindu-le ce i se întîmplase, ce pățise, arătîndu-le ce a găsit și ce a prins: scoici și căluți-de-mare și meduze și crabi care merg sărind în lături. Aschenbach nu pricepea nici un cuvînt din cele ce auzea, dar, chiar dacă n-ar fi fost decît lucruri banale, obișnuite, ele îi răsunau în urechi ca o melodie lină și tainică. Graiul străin al băiatului devenea astfel muzică, soarele puternic și plin de măreție își revărsa strălucirea asupra lui, iar imensitatea și profunzimea sublimă a mării slujeau drept relief și fundal frumuseții chipului său.

După puțin timp, Aschenbach ajunsese să cunoască fiecare linie, fiecare mișcare a trupului acestui copil, ce se arăta în toată libertatea și se bucura neconținut de fiecare frumusețe a lui, și de fiecare dată se simțea cuprins de admirație și de o ușoară beție a simțurilor. Uneori ai lui îl chemau pe Tadgio să întîmpine vreun musafir care, în fața cabinei, venea să facă o vizită doamnelor;

băiatul sosea, alergând încă ud, abia ieșit din mijlocul valurilor, scuturându-și cu o mișcare a capului buclele; și, în timp ce întindea mîna, sprijinindu-se într-un picior — celălalt abia atinge nisipul cu vârful degetelor — își întorcea ușor trupul cu o mișcare plină de grație, amabil și timid, vrînd să placă, socotind lucrul acesta ca o nobilă datorie. Alteori stătea lungit, cu cearșaful de baie înfășurat în jurul pieptului, cu brațul lui gingaș și sculptural sprijinit în nisip, cu bărbia în căușul palmei, iar alături de el — ghemuit — cel ce răspundea la numele de lașu și care nu știa cum să-i mai facă pe voie; și nimic nu putea fi mai fermecător decît zîmbetul ochilor și al buzelor, cu care cel razgîiat și lingușit îl privea pe cel ce căuta să-i intre în voie, slujindu-l. Cîteodată stătea pe marginea mării, singur, departe de ai lui, în imediata apropiere a lui Aschenbach, drept, cu amîndouă mîinile împletite pe după ceafă, legănîndu-se ușor pe vârful picioarelor, pierdut în visare, în timp ce valurile îi udau degetele. Părul auriu ca mierea i se lipea, încîrlionțat, de tîmple și de grumaz, soarele făcea să-i lucească puful dintre umeri, iar conturul fin al coastelor și simetria pieptului îi ieșeau și mai bine în relief prin cearșaful ce-i înfășură strîns trupul; subsuorile erau încă netede, statuare, iar încheietura genunchilor — lucioasă și cu vinișoare batînd în albastru; ai fi zis că trupul lui e făurit dintr-o altă materie, mai luminoasă. Cîtă disciplină și cîtă precizie a gândirii erau exprimate în trupul acesta subțire, de o tinerețe și o perfecțiune atît de desăvîrșite! Dar oare voința aceea severă și pură care, lucrînd în taină, izbutise să scoată la lumina această operă divină, de artă, nu trăia oare și în el și nu-i era cunoscută și lui, artistului? Nu zvîcnea oare și în el atunci cînd, treaz, dar plin de patimă creatoare, cioplea din steiul de marmoră al cuvîntului forma mlădie pe care și-o închipuise în

mente și pe care o înfățișa omenirii drept reprezentare plastică și oglindă a frumuseții spirituale?

Reprezentare plastică și oglindă ! Ochii lui îmbrățișau acolo, pe marginea albastrului mării, făptura aceea cu trăsături atît de nobile, și în exaltarea lui entuziastă își închipuia că această simplă privire îl făcuse să înțeleagă esența însăși a frumosului, forma ca expresie a ideii divine, acea perfecțiune unică și pură ce sălășluiește în spiritul muritorului și care ridicase aici un chip simbolic-omenesc, plin de grație și frumusețe, merit să fie adorat de către ceilalți. Era ca o beție și, fără să șovăie, cu sete chiar, artistul, în pragul bătrîneții, se lăsa prins de această beție. Mentea lui simțea zbuciumul creației, cultura lui începu să clocotească, iar memoria făcu să-i țîșnească din adîncuri idei străvechi, din tinerețe, păstrate neatinse, și cărora focul imaginației sale nu le dăduse încă niciodată viață. Nu stă oare scris că lumina zilei ne abate atenția de la preocupările intelectuale, îndreptînd-o spre cele materiale? Ea ne amețește, ne vrăjește — așa se spune — inteligența și memoria într-o asemenea măsură, încît sufletul, plin de încîntare, nu-și mai dă seama de propria lui stare, uitînd-o, și, plin de admirație și uimire, se leagă și rămîne legat de cel mai frumos obiect luminat de razele soarelui; ba chiar, ca să se poată emancipa și înălța din nou spre considerații mai înalte, el are nevoie de un trup.

„Zeul Amor proceda în această privință la fel ca matematicienii, care pentru a-i face pe copiii nu prea deștepți să priceapă le pun la îndemînă imagini concrete ale formelor pure, abstracte; tot așa și Dumnezeu pentru a ne face să înțelegem ceea ce e imaterial s-a slujit de forma și de atracția tinereții, pe care, spre a ne-o aminti mai bine, a împodobit-o cu toata

strălucirea frumuseții, pentru ca în contemplarea ei să ne înflăcăram, plini de durere și de speranță...”

Astfel gîndea, în entuziasmul și însuflețirea sa, Aschenbach. Iar vuietul mării și arșița soarelui îi iscară în minte vedenii fermecătoare: bătrînul platan, nu departe de zidurile Atenei — locașul sfînt și răcoros plin de mireasma florilor castității, împodobit cu chipuri și daruri ale credinței, în cinstea nimfelor și a lui Achelous¹⁴. Un pîrîu limpede și cristalin cădea la picioarele pomului cu ramuri uriașe, alunecînd peste pietrele netede și lucioase, în timp ce greierii își înstrunau viorile. Pe iarba de pe pajiștea puțin înclinată, pe care dacă stăteai întins puteai ține capul mai ridicat, se odihneau doi inși, feriți de arșița zilei: unul mai bătrîn, altul tînăr, unul urît, altul frumos, înțeleptul alături de cel frumos. Și slujindu-se de tot felul de drăgălășenii și cuvinte de haz, alese cu tâlc, Socrate¹⁵ îl lumina pe Phaidros¹⁶ cu privire la dorință și virtute... Îi vorbea despre înfiorarea fierbinte care-l covîrșește pe omul sensibil atunci cînd ochiul său întîlnește un chip semănînd leit cu frumusețea eternă, îi vorbea despre dorința lacomă a celui neales și plin de răutate, care nu poate concepe frumusețea atunci cînd o întîlnește și nu e capabil să o întîmpine ca evlavie, îi vorbea despre acea teamă sfîntă pe care, pe de altă parte, o resimte un suflet nobil atunci cînd în fața ochilor îi apare un chip divin, un trup de o frumusețe desăvîrșită, arătîndu-i apoi cum omul se cutremură și cum își iese din fire, neîndrăznind să-l privească, și cum după aceea cade în adorație pentru cel ce posedă frumusețea, fiind chiar gata să-i aducă jertfe, așa cum aduci unei statui, dacă nu s-ar teme numai că oamenii l-ar socoti nebun. „Căci numai frumusețea, o, Phaidros, numai ea e vizibilă și demnă de iubire în același timp; ea este, bagă bine de seamă, singura formă a imaterialului pe care-l putem percepe pe calea

simțurilor și pe care simțurile noastre o pot suporta. Căci ce s-ar alege de noi dacă divinul, dacă rațiunea și adevărul și dreptatea ni s-ar înfățișa pe calea simțurilor? Nu ne-am topi oare, arși de dragoste, așa cum s-a întâmplat odinioară cu Semele¹⁷ în fața lui Zeus? Iată cum frumusețea este calea ce-l duce pe omul sensibil spre meleagurile spiritualității — dar numai calea, prin urmare numai un mijloc, micule Phaidros...” Și după aceea seducătorul cel șiret rosti tot ce putea fi mai subtil: și anume, că cel care iubește e, în felul său, mai divin decât cel care e iubit, deoarece în cel dintâi e însăși divinitatea, pe când în celălalt nu — expresia cea mai plină de duioșie și cea mai ironică, poate, care a fost rostită vreodată și din care țîșnesc toată malițiozitatea și toată voluptatea tainică a dorinței.

Scriitorul se simte fericit atunci când ideea lui se transformă în sentiment și sentimentul în idee. O astfel de idee zvîcnea, un astfel de sentiment trăia în clipa aceea și singuraticul nostru: era conștient că natura se înfioară de plăcere atunci când spiritul se înclină, plin de omagiu, în fața frumuseții. Simți deodată cum îl covârșește dorința de a scrie. E adevărat că, așa cum se spune, lui Eros îi place trîndăvia, fiindcă a și fost creat pentru asta. Dar în stadiul acesta al crizei, pornirile celui frământat de gânduri îi porunceau să scrie, indiferent de prilejul care-l îmboldea. Se discuta în lumea intelectuală despre o sugestie, despre o inițiativă privind o problemă arzătoare a civilizației și a gustului în genere, care ajunsese și la cunoștința călătorului nostru. Obiectul îi era foarte apropiat, era pentru el ceva trăit; simțea un îndemn irezistibil de a-l lămuri, îmbrăcîndu-l în haina strălucită a cuvîntului său. Și mai cu seamă simțea dorința să lucreze în prezența lui Tadgio, luînd ca model în scrisul lui pe însuși copilul acesta, potrivindu-și stilul după liniile pure ale trupului său, ce i se părea

divin, înălțându-i frumusețea în sfera spiritualității, așa cum vulturul îl înălțase odinioară în eter pe păstorul din Troia. Nu simțise niciodată atât de puternic ca acum dulceața cuvîntului, niciodată nu-și dăduse atât de bine seama că Eros sălășluiește în miezul cuvîntului, ca în aceste ceasuri atât de delicioase și pline de primejdie, cînd, stînd la masa lui negeluită de sub umbrarul de pînză, avîndu-și înaintea ochilor idolul și în ureche muzica glasului acestuia, pune pe hîrtie, inspirat de frumusețea lui Tadgio, acea bucată scurtă de proză aleasă — doar o pagină și jumătate — a cărei puritate, noblețe și avînt înaripat trezire admirăția multor cititori. E desigur bine că lumea nu cunoaște decît opera desăvîrșită, nu și originile ei, nu și condițiile în care a luat naștere; căci cunoașterea izvoarelor inspirației artistului ar zăpăci pe oameni și i-ar speria, anihilînd astfel efectele atîtor pagini admirabile. Ce ore stranii! Ce muncă ciudată și ațîțătoare! Ce împreunare rodnică și bizară între spirit și trup! Cînd Aschenbach își strînse hîrțile și părăsi plaja, se simți istovit, frînt, și fără vlagă și i se păru că în sinea lui aude cum îl ceartă conștiința, așa, ca după cine știe ce dezmăț.

În dimineața următoare, tocmai cînd se pregătea să iasă din hotel și cobora treptele terasei, îl văzu pe Tadgio, singur, străbătînd curtea și îndreptîndu-se spre plajă. Simți deodată copleșindu-l dorința, ideea de a se folosi de acest prilej pentru a face cunoștință cît mai simplu și mai prietenește cu cel care, fără să bănuie nimic, îl mișcase și-l tulburase atât de adînc, pentru a-i vorbi și a se bucura de răspunsurile și de privirea lui. Băiatul mergea agale, putînd fi lesne ajuns din urmă; Aschenbach grăbi pasul, ajungîndu-l tocmai cînd se afla pe poteca de scînduri din dosul cabinelor. Vru să-i pună mîna pe creștet sau pe umăr, pe buze îi și plutea un cuvînt oarecare, o frază prietenoasă,

franțuzească; dar în aceeași clipă simțind cum inima începe să-i bată năvalnic, ca un ciocan, și cum i se taie respirația — poate și din pricină că se grăbise — își dădu seama că n-ar putea grăi decît anevoie și cu glas tremurător; șovăi o clipă, încercă să se stăpînească, apoi deodată îl cuprinse teama că nu cumva băiatul, băgînd de seamă că se ține de atîta vreme după el, să se întoarcă privindu-l întrebător; își luă totuși inima-n dinți, repezindu-se spre el, apoi, văzînd că nu merge, se lăsă păgubaș și, plecîndu-și capul, trecu mai departe.

„Prea tîrziu !“ își zise Aschenbach. „Prea tîrziu !“ Dar oare era cu adevărat prea tîrziu? Prilejul acesta, care-i scăpase, poate că ar fi limpezit totul, cît mai îmbucurător, mai ușor, și mai bine, poate că l-ar fi trezit, vindecîndu-l. Adevărul e însă că scriitorul pe cale de a îmbătrîni nu voia să fie trezit, că se simțea mult prea bine în brațele beției ce-l cuprinsese. Cine poate tălmăci esența și caracteristica firii artistului? Cine înțelege adîncă contopire a celor două instincte, al disciplinei și al desfrîului, de care depinde această fire? Căci faptul de a respinge soluția salvatoare a trezirii nu înseamnă altceva decît desfrîu. Aschenbach nu mai avea poftă de autocritică; gusturile lui, dispoziția intelectuală a vîrstei sale, respectul față de sine însuși, maturitatea și simplitatea legate de această vîrstă nu-l îndemneau să analizeze și să descompună mobilele purtării sale pentru a afla cine-l împiedicase să-și realizeze intenția; dacă renunțase din motive dictate de conștiința lui sau numai din viciu și slăbiciune? Se simțea adînc tulburat. Îi era teamă că poate cineva, chiar dacă n-ar fi fost decît paznicul plajei, îl va fi văzut alergînd și va fi observat înfrîngerea pe care-o suferise, îi era teamă să nu se fi făcut de rîs. Încolo, în sinea lui făcea haz pe socoteala fricii aceleia atît de caraghioase care-l năpădise. „Pleoștit, își zicea el, pleoștit ca un cocoș care în

mijlocul luptei își lasă, fricos, aripile să-i atîrne. Aici e cu adevărat numai mîna zeului, care atunci cînd ne aflăm în fața ființei pe care o socotim vrednică de dragoste ne frînge astfel îndrăzneala, tăvălindu-ne mîndria în țărîină...” Glumea, visa și era mult prea orgolios ca să se teama de un sentiment.

Nici nu se mai gîndea dacă vacanța pe care și-o hărăzise singur e sau nu pe sfîrșite și dacă urmează să se întoarcă acasă. Avusese grijă să i se trimită bani îndeajuns. Singura lui preocupare era eventualitatea plecării familiei poloneze; dar pe sub mîină, prin informații obținute pe de laturi, de la frizerul hotelului, aflase ca familia sosise cu foarte puțin timp înainte de a fi venit el. Soarele îi bronzase fața și mîinile, aerul sărat îl întărea și-l stimula. Și tot așa cum odinioară avea obiceiul să-și cheltuiască energia pe care i-o dăruiau somnul, hrana sau plimbările în mijlocul naturii, pentru opera sa, tot așa și acum vlaga acumulată zilnic datorită soarelui, odihnei și aerului mării o risipea cu nechibzuită dărnicie pe altarul beției iui sentimentale.

Dormea puțin; zilele, de o monotonie delicioasă, erau despărțite de nopți pline de o fericită neliniște. E drept că se închidea de timpuriu în camera lui, căci la nouă seara, cînd Tadgio dispărea de pe scenă, pentru el ziua era sfîrșită. Cum se lumina însă, se și trezea, speriat dar pătruns de un fior dulce; inima lui își aducea aminte de tot și nu-l mai lăsa să doarmă; atunci se scula și, îmbrăcat cu ceva ușor ca să înfrunte răcoarea dimineții, se așeza la fereastra deschisă, așteptînd răsăritul soarelui. Evenimentul acesta măreț îi învăluia sufletul, purificat de somnul nopții, într-un vâl de cucernicie. Cerul, pămîntul și marea erau încă înfășurate într-o lumină cețoasă, alburie, nehotărîtă; pe bolta fără de margini, cea din urmă stea se pierdea, abia pîlpîind.

Se simțea însă o adiere din depărtare, o veste înaripată pornită din lăcașuri inaccesibile, anunțând că Eos¹⁸ se desprinsese din îmbrățișarea soțului ei; și zărilor cele mai depărtate ale cerului ca și ale mării se înveșmîntau în acea lumină roșiatică, dulce, vestitoare a clipei în care creația se destăinuie simțurilor noastre. Se apropia zeița ademenitoare de efebi, cea care-l răpise pe Kleitos¹⁹ și pe Kephalos²⁰ și care, înfruntînd pizma întregului Olimp, se bucurase din plin de dragostea frumosului Orion²¹. Aici, pe meleagurile mărginașe ale lumii, se presărau petale de trandafiri, licărea o lumină plină de încîntare ca o izbucnire năvalnică de flori, nori firavi ca niște prunci abia înfiripați pluteau asemeni unor amorași blînzi și ascultători prin văzduhul roz și albăstrui — căci din cer se revărsau în mare purpuri — pe care undele le luau să le ducă departe, mereu mai departe; sulite aurii țîșneau de jos către înălțimile boltei, și licărul lor devenea văpaie; fără zgomot, dar cu atotputernicia dumnezeiască, jăromaticul și focul și văpaile se rostogoleau, zvîcnind din ce în ce mai sus, și cu copitele lor de cremene, armăsarii sacri ai Soarelui, fratele Aurorei, treceau în goană, urcînd deasupra globului pămîntesc. Înveșmîntat în strălucirea razelor divine, Aschenbach, care veghea singuratic, închise ochii, lăsînd splendoarea lor să-i sărute pleoapele. Simțăminte de mult uitate, porniri timpurii, fermecătoare ale inimii, care în aspra încordare a muncii pe care o desfășurase în viață se stinseseră de mult, se întorceau acum, avînd o înfățișare stranie, ciudată, simțăminte pe care el le recunoștea și care făcură să i se ivească pe față un zîmbet plin de mirare și nedumerire. Rămase pe gînduri, visînd parcă, buzele-i începură să îngîne anevoie un nume, apoi, păstrîndu-și zîmbetul, cu ochii îndreptați spre cer și ținînd mîinile împreunate pe genunchi, ațipi din nou în fotoliul său.

Ziua însă, care începuse atît de sărbătorește și de învăpăiată, luă mai tîrziu o înfățișare solemnă și ireală. De unde venea și ce obîrșie avea adierea care, asemeni șoaptei unui duh din înălțimi, îi mîngîia atît de blînd și de insinuant urechea și tîmplele? Cîrduri de nourași albi, ca niște fulgi, se risipeau asemeni unor turme trimise de zei să pască pe pajiștile cerești. Vîntul începu să sufle mai puternic, și armăsarii lui Poseidon²² prinseră a goni, ridicîndu-se în două picioare; la fel și taurii zeului cu bucle de culoarea seninului, care se repeziră înainte, cu coarnele plecate, mugind, în timp ce printre grohotișurile stîncilor de pe țărmul mai îndepărtat valurile se avîntau jucăușe, asemenea unor capre săltărețe. Lui Aschenbach, fermecat, i se părea că trăiește aiurea, într-o lume de vis, în care viața era cîrmuită de Pan²³, și se simți năpădit de tot felul de dulci închipuiri. De multe ori, cînd soarele începea să coboare dincolo de Veneția, se așeza pe o banca în parc, ca să-l privească pe Tadgio, care, într-o hăinuță albă, cu o centură colorată, se juca cu mingea pe pietrișul netezit cu tăvălugul, și i se părea că-l vede pe Hyakintos²⁴, cel care trebuise să moară fiind iubit de doi zei în același timp. Simțea chiar cum îl frămînta aceeași invidie dureroasă care-l frămîntase și pe Zephir²⁵ împotriva rivalului său și care, ca să se poată juca mereu cu cel pe care-l iubea, uitase și de oracol, și de arc, și de chitară; văzu cum discul, azvîrlit și cîrmuit de o groaznică gelozie, nimerești capul cel frumos, cum primește, pălind, în brațele lui trupul frînt și cum floarea răsărită din sîngele dulce al celui ucis poartă în ea mărturia nestinsei sale tînguiri...

Nimic nu e mai curios și mai dificil decît raportul ce există între oameni care se cunosc doar din vedere, care se întîlnesc în fiecare zi, poate chiar în fiecare ceas, observîndu-se reciproc, și care totuși sînt siliți, fie din pricina obiceiului locului, fie din cauza

propriilor lor toane, să treacă indiferenți ca niște stiaini unul pe lângă celălalt, fără să se salute sau să scoată vreun cuvînt. Sînt cuprinși de un fel de neliniște, de curiozitate și surescitare, de o stare nervoasă ciudată, provocată de faptul că nevoia ce-o simt de a se cunoaște și de a comunica între ei este înăbușită în mod artificial și în același timp sînt cuprinși și de un fel de stimă plină de încordare. Căci omul iubește și cinstește pe semenul sau atîta timp cît nu are putința de a-l cunoaște. Iar dorința nu e decît produsul unei cunoașteri insuficiente.

Nu se putea ca, într-un fel sau altul, Aschenbach și tînărul Tadgio să nu se apropie și să nu se cunoască. Și cel mai bătrîn dintre ei își dădu cu bucurie seama că interesul și atenția pe care le arăta celuilalt nu rămîneau neîmpărtășite. Ce-l îndemna de pildă pe Tadgio să nu mai ia dimineața, cînd se ducea pe plajă, calea peste poteca de scînduri, trecînd prin dosul cabinelor, ci să se folosească de celălalt drum, care trecea prin fața cabinei lui Aschenbach, ba chiar uneori să se și atingă de acesta, pentru a se îndrepta apoi, agale, spre cabina unde îl așteptau ai lui ? Era poate atracția, fascinația pe care un sentiment puternic îl exercită asupra unei ființe mai slabe și nepregătite? Aschenbach aștepta zilnic ivirea lui Tadgio, deși uneori, atunci cînd el se arăta, se prefăcea că are treabă, lăsîndu-l pe băiat să treacă mai departe, ca și cum nici nu l-ar fi văzut. Alteori însă își ridica privirea, și ochii lor se întîlneau, uitîndu-se cu deosebită seriozitate unul la altul. Nimic din în-fățișarea matură și plină de demnitate a celui vîrstnic nu trăda frămîntarea sa interioară; ochii lui Tadgio, însă, ascundeau în ei o curiozitate cercetătoare, o întrebare plină de nedumerire, pașii începeau să-i șovăie, privea în jos, apoi, plin de drăgălășenie, își înălța iarăși ochii, și după ce trecea de cabină se

vedea din atitudinea lui că numai buna educație pe care o primise îl împiedică să se întoarcă și să privească înapoi.

Într-o seară, totuși, lucrurile se întâmplară altfel. Copiii polonezi, împreună cu guvernanta lor, lipsiseră de la masa de prînz din sala mare și Aschenbach, îngrijorat, observase aceasta. Foarte neliniștit, după masă ieși să se plimbe prin fața terasei hotelului în ținută de seară și cu pălărie de paie pe cap, cînd deodată, la lumina lămpilor cu arcuri, le zări pe cele trei surori cu chipuri de călugărițe împreună cu guvernanta lor, și cu patru pași mai în urmă — pe Tadgio. Veneau, fără îndoială, de la debarcader, după ce luaseră, se vede, din vreun motiv oarecare, masa în oraș. Trebuie să fi fost răcoare pe apă; Tadgio purta peste îmbrăcămintea lui o jachetă de marinar, albastră, cu nasturi auriți, iar pe cap o bereta de marinar. Nici soarele și nici aerul mării nu izbutiseră să-l bronzeze. Pielea îi rămăsese, ca și mai înainte, de culoarea marmurii. Astăzi părea totuși mai palid ca de obicei, fie din pricina răcoarei, fie din cauza luminii alburii a lămpilor. Sprîncenele îi ieșeau mai puternic în relief, iar ochii păreau mai adînci și mai întunecați. Era mai frumos decît se poate spune și, ca de atîtea ori, Aschenbach își dădu îndurerat seama că graiul poate într-adevăr să slăvească frumusețea, dar nu s-o și înfățișeze.

Nu se așteptase să mai vadă apariția aceasta atît de scumpă lui. Ea se ivise tocmai cînd spera mai puțin, așa că Aschenbach n-avu nici măcar timpul să-și ia o expresie de liniște și de demnitate. Cînd ochii lui zăriră pe cel care-i lipsise, străluciră limpede în ei bucurie, surpriză și admirație laolaltă; și chiar în aceeași secundă, Tadgio îi zîmbi: un zîmbet grăitor, prietenos, drăgălaș și sincer, în timp ce buzele i se deschideau încet pe

măsură ce zîmbea. Era zîmbetul lui Narcis²⁶ aplecîndu-se peste oglinda apei, acel zîmbet profund, vrăjit, prelung, cu care își întinde brațele vrînd să prindă imaginea propriei sale frumuseți, un zîmbet oarecum crispat, crispat din cauza zădărniceii dorinței lui de a săruta buzele frumoase ale propriei sale umbre, zîmbet plin de alintare și de curiozitate, zîmbet oarecum chinuit, fermecat și fermecător.

Cel ce primise zîmbetul acesta îl luă ca pe un dar aducător de nenorocire și se grăbi să se îndepărteze cu el. Era atît de zguduit, încît fu nevoit să fugă de luminile terasei și ale grădinii din fața hotelului, în- dreptîndu-și pașii spre întunericul parcului dosnic. Se ocăra singur, făcîndu-și reproșuri, cînd mînioase, cînd pline de duioșie: „Nu trebuie să zîmbești astfel! Ascultă ce-ți spun: nu trebuie să zîmbești nimănui în felul acesta!“ Se lăsă să cadă pe o bancă, aspirînd adînc mireasma nocturnă a plantelor. Și rezemat cu spatele de bancă, cu brațele atîrnate în jos, copleșit și scuturat de fiori, șoptea aceeași frază — vechea formulă a dorinței — nelalocul ei aici, absurdă, abjectă, ridicolă, totuși sfîntă și, în împrejurarea de față, chiar venerabilă : „Te iubesc!”

În timpul celei de-a patra săptămîni a șederii sale la Lido, Aschenbach observă cîteva lucruri care-i dădură de gîndit. Mai întîi i se păru că, pe măsură ce trecea vremea, numărul oaspeților hotelului, în loc să crească, scădea, și mai ales că limba germană, auzită și așa din ce în ce mai rar în jurul său, aproape că amuțise; acum, atît la masă, cît și pe plajă urechile lui nu mai prindeau decît cuvinte străine. Apoi, într-o bună zi, pe cînd se afla la frizer, unde de-o bucată de vreme se ducea tot mai des, prinse dintr-o discuție un cuvînt care-l făcu să tresară. Omul adusese

vorba despre o familie germană care, după o scurtă ședere, tocmai plecase, adăugind pe un ton oarecum lingușitor :

— Dumneavoastră n-o să plecați, domnule, dumneavoastră nu vă e teamă de boala.

Aschenbach îl privi uimit.

— De boala? repeta el.

Guralivul nostru amuți, se făcu că are treabă și că nu aude întrebarea. Și când ea îi fu pusă din nou, cu stăruință, răspunse că nu știe nimic, încercînd, încurcat și cu tot felul de flecăreli, să schimbe vorba.

Lucrul asta se întîmplase pe la amiază. În aceeași zi, după amiază, pe o vreme fără pic de vînt și cu un soare arzător, Aschenbach plecă la Veneția. Îl mîna obiceiul de a se ține după copiii polonezi, pe care îi văzuse îndreptîndu-se cu guvernanta lor spre locul de acostare al vaporului. Își căută însă zadarnic idolul la San Marco. La ceai, pe cînd ședea la măsuta lui rotundă de fier, pe latura umbrită a pieței, simți deodată în văzduh un iz ciudat, pe care i se păru că-l mai simțise, fără să-l bage în seamă, și în zilele din urmă, un miros dulceag de medicamente, care te făcea să te gîndești la mizerie, la răni și la o curățenie de mîntuială, un iz ce dădea de bănuir. Căută să se lămurească și izbuti. Rămas pe gînduri, își termină gustarea, apoi părăsi piața, trecînd de partea cealaltă a bazilicii. În ulicioara strîmtă, mirosul se înteți. La colțurile străzilor atîrnau afișe tipărite, prin care populația era îndemnată să se păzească de anumite afecțiuni ale aparatului digestiv, specifice acestui anotimp, să nu consume stridii și scoici și să se ferească de apa canalelor. Se vedea cît de colo că afișele își dădeau silința să ascundă adevărul,

înfrumusețându-l. Pe poduri și în piețe stăteau tăcuți pîlcuri de oameni; iar el, străinul, se vîra printre ei, îngîndurat și încercînd să afle adevărul.

Rugă pe un prăvăliaș, care stătea rezemat de ușa dughenii, printre șiruri de mărgean și giuvaeruri false de ametist, să-l lămurească de unde vine mirosul acela sinistru. Omul îl măsură mai întîi cu o privire întunecată, după care, venindu-și repede în fire, îi răspunse, făcînd tot felul de schime:

— O măsură preventivă, domnule! O decizie a poliției, care merită să fie aprobată. Căldura asta e apăsătoare, iar *sifocco*-ul e dăunător sănătății. Așa că... înțelegeți... e o măsură de precauție, poate puțin exagerată...

Aschenbach îi mulțumi și porni mai departe. Dar mirosul acela de dezinfectant îl urmări multă vreme, continuînd să stăruie pînă și pe vaporul ce-l ducea înapoi la Lido.

Întors la hotel, intră în hol și, așezîndu-se la masa pe care se aflau gazetele, începu să le răsfoiască. Nu găsi însă nimic în ziarele străine. Cele locale reproduceau doar unele zvonuri, dînd cifre nesigure și dezmințiri oficiale, care făceau să fie pusă la îndoială sinceritatea lor. Așa se explic plecarea oaspeților germani și austrieci. Supușii celorlalte națiuni nu știau, se vede, nimic, nu bănuiau nimic și de aceea nu se nelinișteau.

„Se impune tăcere! își zise iritat Aschenbach, zvîrlind gazetele pe masă. Nu trebuie să se afle adevărul!“ în același timp însă, inima îi creștea de bucurie la gîndul celor ce avea să pățească lumea. Căci pasiunii, la fel ca și crimei, nu-i place ordinea și nici prosperitatea, ci se bucură de fiecare destrămare a structurii sociale, de fiecare tulburare sau molimă stîrnită pe

pămînt, nutrind speranța vagă că acestea i-ar putea fi întrucîtva de folos. Tot așa se întîmplă și cu Aschenbach, care simțea o mulțumire nelămurită din pricina evenimentelor, ascunse de autorități, petrecute în ulicioarele murdare ale Veneției, din pricina acestei taine întunecate a orașului, ce se contopea cu propria sa taină — pe a cărei păstrare puneă și el tot atîta preț. Căci îndrăgostitul nu se temea de nimic altceva decît de o eventuală plecare a lui Tadgio; își dădu seama cu groază că, dacă s-ar întîmplă astfel, n-ar mai putea să trăiască.

Nu se mulțumea acum să-l vadă sau să se apropie de el datorită obișnuințelor cotidiene sau întîmplării; acum îl urmărea și-l pîndea. Așa, de pildă, duminica polonezii nu veneau niciodată pe plajă. Bănuia că se duceau la San Marco, la slujba duminicală; alergă numaidecît acolo și, pătrunzînd din arșița fierbinte a pieței în umbra aurie a sanctuarului, descoperi pe cel căruia îi dusesese lipsa, aplecat peste un pupitru de rugăciune și ascultînd liturghia. Liniștit, trecu mai în fund, printre cei care se închinău murmurînd, îngenuncheați pe lespezile de mozaic crăpate, simțindu-se copleșit de frumusețea arhitecturii acestui lăcaș divin. În față, preotul, în odăjdiile sale bogat împodobite, se mișca încoace și-ncolo, slujind și cîntînd. Fumul de tămîie se înălța, învăluind în ceață flăcările slabe ale lumînărilor de pe altar, și în mireasma dulceagă și grea a catedralei simți deodată strecurîndu-se un alt miros, mirosul orașului bîntuit de molimă. În aceeași clipă, prin aburii de tămîie și sclipățul odoarelor, Aschenbach îl văzu pe băiat întorcîndu-și capul, căutîndu-l și descoperindu-l.

Cînd apoi mulțimea, prin portalele larg deschise, se revărsă afară în piața strălucind de lumină și mișunind de porumbei, îndrăgostitul Aschenbach se ascunse aproape de ieșire,

așezându-se la pîndă. Îi văzu pe polonezi părăsind biserica, îi văzu pe copii despărțindu-se de mama lor, care o luă la stînga spre piațetă, pentru a se reîntoarce acasă; își dădu seama că adolescentul, împreună cu surorile sale cu chipuri de maici și cu guvernanta, o vor lua la dreapta, pe sub bolta turnului cu ornic, pentru a ajunge în Merceria, și după ce-i lăasă s-o ia puțin înainte se luă după ei, fără să fie văzut, pentru a-i urmări în plimbarea pe care aveau de gînd s-o facă prin Veneția. Trebui să se oprească ori de cîte ori întîrziu unde, trebui să se ascundă prin birturi populare și prin curți ori de cîte ori aceștia se întorceau din drum; îi pierdu și-i căută, asudat și istovit, peste poduri și fundături rău mirositoare și îndură, minute întregi, chinuri nemăsurate, cînd se întîmplă să-i vadă ieșindu-i deodată în cale, într-un pasaj strîmt, unde nu-i era cu putință să se mai ferească. Nu s-ar fi putut totuși spune ca suferea. Deși capul și inima îi erau ca și bete de emoție, pașii săi continuau să urmărească supuși poruncile Demonului, căruia îi place să calce în picioare judecata și demnitatea omenească.

Se întîmplă ca Tadgio și ai săi să ia undeva o gondolă, și Aschenbach, care în vreme ce ei se urcau se pitise după o fîntînă, se grăbi să iasă din ascunzișul său de îndată ce se depărtară de țărm, ca să facă și el același lucru. Repede și cu glas înăbușit, făgădui gondolierului o răsplată bună dacă, fără să se observe, urmărește de la o oarecare depărtare gondola care tocmai cotea pe după colț; și simțea cum îl trece un fior de bucurie cînd omul, șiret ca oricare misit dibaci, îl încredința că va fi servit cît se poate de conștiincios.

Rezemat de pernele moi și negre, alunecă astfel, legănîndu-se, pe urmele celeilalte bărci cu ciocul negru, de care îl înlănțuia

atîta patimă. Uneori o pierdea din vedere, și atunci simțea cum îl năpădesc tristețea și neliniștea. Călăuza lui însă, bine pregătită pentru astfel de împrejurări, se pricepea ca prin tot felul de manevre iscusite, prin mișcări repezi de-a curmezișul apei și prin scurtături să-l apropie iar de cel după care tînjea atît de dornic. Aerul era liniștit, pătruns de mirosuri; soarele își înfigea razele sale arzătoare în perdeaua de aburi ce dădeau cerului o culoare unsuroasă, cenușie, de ardezie, iar apa se izbea gîlgîind de bîrnele de lemn și de zidurile de piatră.

Chemarea gondolierului, care voia să fie și îndemn, și întîmpinare voioasă, stîrnea în liniștea îndepărtată a labirintului, ca într-o ciudată înțelegere, un alt glas, care-i răspundea. Peste zidurile mucegăite împrejmuid micile grădini suspendate, se vedeau atîrnînd potire înflorite, albe și purpurii, cu mireasma lor de migdală. În luciul tulbure al apei se oglindeau ornamentele maure ale ferestrelor. Treptele de marmură ale unei biserici coborau în adînc; un cerșetor, ghemuit pe o treaptă și ținînd pălăria în mînă, își arăta albul ochilor, făcînd pe orbul; un negustor de antichități, din pragul dughenii, făcea tot felul de schime slugarnice, poftindu-l pe trecător înăuntru, cu nădejdea că-l va putea păcăli. Asta era Veneția, frumoasa lingușitoare și dubioasă — orașul pe jumătate închipuire de basm și pe jumătate capcană pentru străini, în al cărei aer îmbîcsit arta se desfătase odinioară, luînd un avînt nestăvilit și inspirînd muzicienilor melodii ce leagănă și încîntă simțurile. Lui Aschenbach i se părea că ochii i se adapă din splendoarea bogățiilor trecute și că urechea îi e plină de acele melodii; dar, cum în același timp își aminti că orașul e bîntuit de boală, că se tăinuie acest lucru din setea nemăsurată de bani, ochii săi iscodiră cu și mai multă stăruință gondola ce plutea în fața lui.

Rătăcit și tulburat, nu mai știa și nu mai voia nimic altceva decît să urmărească fără încetare pe cel care-i înflăcărase inima, cel la care visa în permanență atunci cînd nu-l vedea, cel căruia, așa cum fac de obicei îndrăgostiții, să-i șoptească, fie măcar și umbrei lui, tot felul de cuvinte drăgăstoase. Singurătatea, mediul străin și această fericită și tîrzie beție a simțurilor îl încurajau să îndrăznească cele mai stranii lucruri, fără să se teamă și fără să roșească, așa cum făcuse, de pildă, într-o seară cînd, întorcîndu-se foarte tîrziu de la Veneția, se oprise la etajul întîi al hotelului, și în fața camerei idolului său își rezemase, îmbătat de dragoste, fruntea de tăblia ușii acestuia, neputîndu-se dezlipi de acolo vreme îndelungată, cu toată primejdia de a fi, spre rușinea lui, surprins într-o astfel de poziție nebunească.

Avea totuși și clipe în care se potolea, venindu-și oarecum în fire. „Încotro mă îndrept? se întreba atunci, zguduit. Încotro merg?” Ca orice om căruia meritele sale îi impun un interes aristocratic pentru obîrșia lui, era și el obișnuit ca de cîte ori se gîndea la străduințele și succesele vieții sale să-și aducă aminte și de strămoșii lui, întrebîndu-se în gînd cu ce ochi l-ar privi ei și încercînd în minte să le obțină îngăduința. Se gîndi la ei, și acum, aici, în viitoarea acestei rătăcirii desfrîinate a simțurilor, își aduse aminte de ținuta lor austeră, de virilitatea lor plină de cuviință și schiță un surîs melancolic. Ce-ar spune ei? Adevărat, ce-ar spune ei despre întreaga lui viață, care se depărtase, degenerînd, de felul lor de trai, de viața asta a lui, robită artei, viață despre care chiar el odinioară, în plină tinerețe, scrisese cuvinte atît de disprețuitoare, mînat de aceeași concepție burgheză ca și aceea a străbunilor săi? Și el își făcuse serviciul militar, și el fusese ostaș și luptător, la fel ca atîția dintre ai lui — căci arta e și ea o luptă istovitoare, căreia astăzi nu-i poți ține piept multă vreme. O

viață de stăpînire a propriilor porniri, de încăpățînată stăruință, o viață aspră, hotărîtă, cumpătată, pe care el o socotise simbolul unui eroism neagresiv, potrivit vremii, o viață plină de curaj și de bărbăție; și chiar acum, i se părea că acel Eros care pusese stăpînire pe dînsul era, într-un fel sau altul, o pasiune cu totul reprezentativă și potrivită unei astfel de vieți. Nu fusese acest Eros în deosebită cinste la popoarele cele mai curajoase? Și oare cultul lui nu luase un avînt uriaș în orașele lor, tocmai mulțumită acestui curaj? Numeroși eroi ai antichității îi purtaseră de bunăvoie jugul, căci nici o umilință nu era privită ca înjositoare dacă o poruncise zeul; fapte care în alte împrejurări ar fi fost considerate semne ale lașității, ca de pildă îngenuncherea în fața cuiva, jurămintele, rugămințile stăruitoare și chiar unele purtări slugarnice, nu numai că nu aduceau rușine celui ce iubea, ci, dimpotrivă, îl înălțau în ochii lumii, făcînd chiar să fie lăudat.

Iată în ce fel gîndea omul acesta cuprins ca de-o vrajă, iată în ce căuta el sprijin pentru a-și putea salva demnitatea. În același timp însă, nu înceta să dibuie și să urmărească cu încăpățîinare tot ce se petrecea necurat înăuntrul Veneției, întreagă această aventură a lumii de afară, care se confunda în mod vag cu aventura propriei sale inimi, nutrindu-i pasiunea cu speranțe nedefinite, nesupuse legilor omenești. Vrînd cu orice preț să afle noutăți cu privire la situația și progresele molimii, răscolea cu înfrigurare toate gazetele localnice, care de cîteva zile nu se mai vedeau, ca de obicei, pe mesele din holul hotelului. Găsea în ele și afirmații, și dezmințiri. Se părea că numărul celor contaminați, numărul cazurilor mortale, ar fi de douăzeci, de patruzeci, ba chiar de o sută, și poate și mai mult, pentru ca numaidecît după aceea să se pretindă nu că n-ar fi nici o epidemie, dar că nu e vorba decît de cîteva cazuri izolate. Ici-colo mai găsea și unele

îndemnuri și considerații, cîteva proteste împotriva jocului primejdios al autorităților italiene. Nu era deci chip să afle ceva sigur.

Totuși, Aschenbach socotea că are un drept necontestat de a participa și el la acest secret și, deși era exclus, găsea o mulțumire bizară să pună tot soiul de întrebări insidioase celor ce cunoșteau taina, silindu-i — cu toate că erau înțeleși să păstreze tăcere — să mintă cu tot dinadinsul. Așa, într-o zi, pe cînd își lua gustarea în sala cea mare, ceru explicații directorului hotelului, omului aceleuia mărunțel, care, îmbrăcat în redingota lui franțuzească, umbla printre meseni, tiptil, fără zgomot, de la o masă la alta, salutînd și băgînd de seamă totul, și care se opri se și la măsuta lui Aschenbach ca să schimbe cu el cîteva cuvinte. Și oaspetele îl întrebă, așa într-o doară, de ce oare se tot fac de cîtva timp dezinfecții la Veneția ?

— Nu e, răspunse acesta prefăcut, decît o măsură a organelor de poliție, cu scopul de a împiedica din timp, și așa cum cere datoria, orice neplăceri sau tulburări privind starea sănătății publice, neplăceri ce s-ar putea isca din pricina temperaturii excepțional de ridicate și de înăbușitoare.

— Poliția merită laude, răspunse Aschenbach.

Și, după ce mai schimbară cîteva observații cu caracter meteorologic, directorul se înclină și-și văzu de drum.

În aceeași seară încă, după cină, un mic taraf de cîntăreți ambulanți venise din oraș să cînte în grădina din față a hotelului. Stăteau, doi bărbați și două femei, lîngă stîlpul de fier al uneia din lămpile cu arcuri, îndreptîndu-și fețele, pe care se răsfrîngea lumina albă a acestor lămpi înspre terasa cea mare, unde

vilegiaturiști, care comandaseră cafele și băuturi răcoritoare, ascultau cu plăcere melodiile lor populare. Personalul hotelului, liftierii, ospătarii și funcționarii biroului se grămădiseră și ei ca să asculte la ușile ce dădeau în hol. Familia rusească, vrînd să guste mai de aproape spectacolul, ceruse să se aducă mai multe fotolii de nuiiele jos, în grădină, și acum, așezată în semicerc, asculta mulțumită. În spatele stîlpilor, înfășurată la cap cu o legătură în chip de turban, stătea bătrîna lor roabă.

Virtuoșii aceștia cerșetori aveau ca instrumente o mandolină, o chitară, o armonică și o vioară, care zgîria urechile cu țipătul ei. Bucățile instrumentale alternau cu numere vocale. Așa, de pildă, cea mai tînăra dintre femei își unise glasul strident și plîngăreț cu glasul dulceag și fals al tenorului, într-un languros duet de dragoste. Dar adevăratul talent, adevărata vedetă a tarafului, era fără îndoială al doilea bărbat, posesorul chitarei, un fel de bariton-buf, care cu toate că n-avea aproape deloc voce avea în schimb o mimică bogată și era de un comic irezistibil. Se desprindea deseori de tovarășii lui și se apropia, cîntînd și gesticulînd, de rampă, unde ascultătorii îi răsplăteau ghidușiile cu rîsete și aplauze. Mai cu seamă rușii se arătau cucerii de această vioiciune caracteristică meridionalilor, îmboldindu-l cu aplauzele și strigătele lor și cerîndu-i să fie și mai îndrăzneț.

Aschenbach ședea lîngă balustradă, răcorindu-și din cînd în cînd buzele cu un amestec de suc de rodii și sifon, care scînteia rubiniu în paharul ce-l avea în față. Simțea cum nervii lui sorb cu lăcomie sunetele monotone, melodiile acestea vulgare și pline de dor; căci patima ucide simțul critic, înlocuindu-l foarte adesea cu plăceri de care în stare de trezie ne-am bate joc sau le-am respinge, scîrbiți.

Privind la săriturile măscăriciului, trăsăturile i se crispaseră într-un fel de zîmbet rigid și dureros. Cu toate că ședea în voie, nestîmjenit, la masă, ochii îi erau pironiți, inima încordată; căci la numai șase pași de el se afla, rezemat de balustrada de piatră, Tadgio.

Era îmbrăcat în hainele lui albe, cu centură, pe care le purta cîteodată la cină, și stătea acolo cu acea grație firească, înnăscută, de totdeauna, cu mîna stîngă sprijinită de pălimar, cu picioarele încrucișate și cu mîna dreaptă pe coapsă, uitîndu-se la cîntăreții de bîlci din grădină cu un soi de curiozitate vagă, un fel de acceptare impusă de buna-creștere. Din cînd în cînd își îndrepta umerii, umflîndu-și în același timp pieptul, și-și potrivea cu o mișcare grațioasă a brațelor bluza albă, trăgînd-o în jos, de sub centura de piele. Alteori însă — și Aschenbach observa triumfător, amețit de dragoste dar totodată și îngrozit, acest lucru — el își întorcea cînd șovăielnic și precaut, cînd neașteptat de repede capul, ca și cum ar fi vrut să surprindă pe cineva, peste umărul lui stîng, înspre locul unde ședea cel care-l iubea.

Aschenbach, cuprins de o neliniște rușinoasă, nu se simțea însă în stare să întîlnească ochii băiatului, așa că, laș, nu-i întorcea privirea. La capătul din fund al terasei ședeau doamnele care-l supravegheau pe Tadgio și, cum lucrurile ajunseseră destul de departe, Aschenbach se temu să nu fie luat la ochi, deșteptînd bănuiala celorlalți, mai cu seamă că de cîteva ori rămăsese surprins văzînd cum, pe plajă, în holul hotelului sau în piața San Marco, nimerindu-se să fie alături de băiat, ai săi îl strigaseră aproape ostentativ, ca pentru a-l îndepărta de el. Bineînțeles că lucrul acesta îl jignise adînc, făcînd ca mîndria lui să se zbată în chinuri pe care nu le cunoscuse încă, dar de care nu se putea dezבָּרָא.

Între timp, chitaristul, acompaniindu-se singur, începuse un solo, un șlagăr în mai multe strofe, cântat pretutindeni, pe toate ulițele din Italia, al cărui refren era repetat de întreg taraful, atît cu vocea, cît și cu instrumentele, cîntec pe care îl debita într-un fel deosebit de plastic și dramatic. Nu tocmai voinic la trup, slab și tras la față, cu o gioarsă de pîslă lăsată pe ceafă în așa fel încît de sub marginile ei țîșnea un smoc de păr roșcovan, chitaristul stătea pe pietriș, despărțit de ai săi, într-o atitudine obraznică, de sfidare, zdrăngănind din coarde și trimițîndu-și gălăgios glumele spre cei de pe terasă, în timp ce vinele de pe frunte i se umflaseră din pricina încordării. Nu arăta să fie venețian, era mai degrabă unul dintre acei comici napolitani, jumătate comedianți de bîlci, jumătate întreținuți ai femeilor, brutali și îndrăzneți, primejdioși și amuzanți. Cîntecul, destul de banal și lipsit de gust, căpăta în gura lui, prin schimele deșuchete ce le făcea, prin mișcărilor trupului, prin felul semnificativ în care clipea din ochi și în care își trecea limba peste colțurile gurii, un ce dubios și totodată indecent. Din gulerul moale al cămășii sport, pe care o purta pe sub costumul de oraș, se vedea ieșind un gît lung și subțire, cu mărul lui Adam enorm. Fața gălbejită, rasă, cu nasul cîrn, care nu-ți îngăduia să-i ghicești vîrsta, părea răscolită de schime și vicii, iar cele două cute adînci, arogante, poruncitoare, aproape sălbatice, săpate între sprîncenele roșcovane, contrastau ciudat cu rînjetul gurii lui, atît de mobilă. Atenția încordată a lui Aschenbach asupra cîntărețului fu atrasă nu atît de înfățișarea suspectă a acestuia, cît mai mult de izul suspect care se desprindea din hainele lui. Căci de fiecare dată cînd venea la rînd refrenul, cîntărețul, salutînd și dînd din mîini, făcînd un ocol caraghios, trecea și pe sub locul pe care-l ocupa Aschenbach; și

acesta simțea cum din hainele și din trupul lui emană, urcînd spre terasă, ca un abur pătrunzător, mirosul de acid fenic.

După ce-și isprăvi cupletul, porni cu cheta de la o masă la alta. Se duse mai întîi la masa rușilor, care se arătară cît se poate de darnici, după care urcă treptele spre terasă. Pe cît fusese de sfruntat în timpul cîntecului, pe atît de smerit era acum. Se pleca și se ploconea, furișîndu-se printre mese, cu un zîmbet supus, dar viclean, care-i descoperea dinții puternici, în timp ce cutele dintre sprîncenele roșcovane păreau la fel de amenințătoare ca și înainte. Cei de pe terasă măsurau făptura stranie a cîntărețului, care umbla să-și adune hrana, curioși, dar și cu oarecare scîrbă, zvîrlind cu vîrfurile degetelor cîteva monede în pălăria lui răpănoasă, ferindu-se ca nu cumva s-o atingă. Desființarea distanței fizice dintre un comediant și așa-zisa lume bună dă totdeauna naștere, oricît de mare ar fi plăcerea simțită, la oarecare stinghereală. Omul simțea asta și căuta parcă să-și ceară iertare, arătîndu-se cît mai slugarnic. Se apropie de Aschenbach și o dată cu el se apropie și mirosul acela care — pe cît se părea — nu dădea de loc de gîndit celor dimprejur.

— Ascultă! zise Aschenbach, aproape în mod mecanic și cu vocea gîtuită, se dezinfectează Veneția... De ce?

Saltimbancul răspunse cu glas răgușit:

— Așa a poruncit poliția. Astea sînt prescripțiile, domnule, cînd e o asemenea căldură și cînd bate *sirocco*. *Sirocco* e greu și apăsător și e dăunător sănătății...

Vorbea ca și cînd s-ar fi mirat că cineva îi poate pune astfel de întrebări și, cu palma întinsă, căuta să demonstreze cît de apăsător poate fi *sirocco*.

— Va să zică nu bântuie nici o molimă în Veneția ? întrebă Aschenbach, foarte încet și printre dinți.

Trăsăturile musculoase ale actorului se crispară într-o schimă de comică descumpănire.

— O molimă? Ce fel de molimă? Oare *sirocco* e o molimă? Poliția noastră e o molimă? Aveți poftă de glumă, domnule! O molimă! Ei, na! E doar o măsură de prevedere, domnule! Înțelegeți? O dispoziție polițienească împotriva efectelor acestui anotimp apăsător... și dădea mereu din mîini.

— Bine-bine, răspunse scurt și cât mai încet Aschenbach, aruncînd o monedă neobișnuit de mare în pălăria cîntărețului, după care îi făcu semn cu ochii să plece.

Omul rînji și se depărtă cu cîteva plecăciuni. Nu apucase însă să ajungă pînă la scară, cînd doi slujitori de-ai hotelului năvăliră peste el și, apropiindu-și gura de urechile lui, începură să-i pună, cu glas înăbușit, tot felul de întrebări. El ridica din umeri, îi încredința că nu și se jura că nu destăinuisese nimic; convinși, îi dădură drumul să se întoarcă în grădină, unde, după o scurtă înțelegere cu ai săi, făcu iar cîtiva pași înainte sub lampa cu arcuri, cîntînd un cîntec de mulțumire și de rămas bun.

Era un cîntec pe care Aschenbach nu-și amintea să-l mai fi auzit vreodată. Un șlagăr nerușinat, într-un dialect necunoscut și cu o izbucnire de rîs drept refren, izbucnire la care tariful întreg trebuia să participe. Cît ținea refrenul, nu se mai auzea nici un cuvînt, nici chiar acompaniamentul instrumentelor, nu se mai auzea decît rîsul oarecum ritmic, prezentat însă în mod foarte natural, căruia, mai cu seamă solistul, știa să-i dea cu un deosebit talent o neînchipuită vioiciune. Acum, când distanța între el,

artistul, și ascultători fusese restabilită, cîntărețul își redobîndise întreaga obrăznicie, și rîsul său prefăcut, trîmbițat spre terasa cu toată nerușinarea, părea de-a dreptul batjocoritor. Încă înainte de a ajunge la sfîrșitul strofelor, părea că luptă din răspuțeri cu pofta de a rîde. Începea să icnească, glasul îi devenea șovăielnic, își apăsa buzele cu mîna, strîngea din umeri, pentru ca în clipa cuvenită un rîs nestăpînit, șuierător, să se audă izbucnind din gîtlejul lui, un rîs atît de adevărat, încît în scurtă vreme deveni molipsitor, întinzîndu-se fără nici un motiv și asupra mesenilor, aducînd pe terasă un val de veselie și de voie bună. Lucrul acesta îi cășună cîntărețului o și mai mare poftă de giumbușlucuri. Își îndoii genunchii, se bătu cu palmele pe coapse, se apucă de șale, zguduindu-se. Nu mai rîdea, ci țipa, aratînd cu degetul înspre cei de pe terasă, ca și cum n-ar fi fost pe lume nimic mai caraghios decît mesenii care stăteau acolo; pînă la urmă, toată grădina, cu terasă cu tot, împreună cu ospătarii, liftierii și rîndașii din pragul ușilor, se tăvălea de rîs.

Pe Aschenbach nu-l mai răbdase inima să șadă locului. Se ridicase de pe scaun de parcă ar fi vrut să se apere împotriva cuiva sau să fugă. Însă rîsetele, mirosul ca de spital ce se înălța pînă la dînsul și mai ales apropierea copilului cel frumos se împleteau parcă într-un fel de vrajă care-i cuprinsese mintea și simțurile într-o pînză pe care nu putea s-o rupă și din care nu putea să scape. În mijlocul gălăgiei și buneii dispoziții ce domnea pretutindeni, el îndrăzni să-i arunce o privire lui Tadgio. Îi fu dat să vadă cum băiatul, care-i întoarse privirea, păstra o seriozitate matură, ca și cum ar fi vrut să-și călăuzească înfățișarea și conduita după chipul și asemănarea celui alt, ca și cum veselia ce-i cuprinsese pe ceilalți îl lăsa nepăsător, deoarece nici celălalt nu participa la dînsa. Aschenbach simți cum supunerea aceasta

directă, copilărească îl copleșește și-l dezarmează și cu multă greutate izbuti să se abțină de a nu-și ascunde capul în palme. I se păru în același timp că obiceiul lui Tadgio de a se ridica uneori de la locul lui, respirînd adine și suspinînd, nu ar fi decît semnul unei boli de piept, al unei dificultăți de respirație. „E bolnăvicios, n-o să trăiască prea mult !“ își zise el cu acea obiectivitate la care se ridică uneori chiar și patima cea mai răscolitoare. Și inima i se umplu de o grijă nespus de curată, dar în același timp și de o bucurie desfrînată.

Saltimbancii isprăviră între timp și acum plecau, însoțiți de aplauzele mulțimii. Căpetenia tarafului nu pierdu prilejul ca plecînd să mai facă cîteva glume. Se ploconează și trimitea cu mîna bezele, întetîindu-și-le pe măsură ce vedea lumea rîzînd. Cînd tovarășii săi ieșiră, el se prefăcu că se izbește de-a-ndaratele de un stîlp de lampă, tîrîndu-se apoi, parcă strîmb de durere, înspre poarta. Abia acolo își zvîrli, în sfîrșit, masca lui comică de ghinionist; îndreptîndu-se de spinare, își scoase obraznic limba la oaspeții de pe terasă, apoi se strecură în beznă. Vilegiaturiștii se risipiră. Tadgio nu mai era de mult lîngă balustradă. Aschenbach însă rămase, spre mirarea ospătarilor, încă multă vreme în fața rămășiței sucului de rodii pe care-l avea pe măsută. Noaptea înainta tot mai mult, vremea se scurgea tot mai repede. Cu mulți ani în urmă, în casa părintească, avusese o nisiparniță — și acum parca vedea înaintea ochilor obiectul ăsta mic și firav, dar atît de semnificativ. Ce liniștit și ce subțire curgea nisipul ruginiu prin gîtul strîmt al sticlei, unde, pe măsură ce se golea bășica de sus, se vedea cum se învoldurează nisipul picurînd în cea de jos!

Încapățînîndu-se să afle totuși ce se întîmplă în afară, la Veneția, Aschenbach făcu a doua zi o nouă încercare, de data

asta însă mai rodnică. Trecînd prin piața San Marco, intră la agenția engleză de voiaj și, după ce schimbă la casă niște bani, luînd o atitudine de străin bănuitor, se adresează funcționarului care îl servea, punîndu-i și lui aceeași întrebare. Funcționarul, un englez tînăr încă, cu ochi foarte apropiați, îmbrăcat într-un costum de lînă, purtînd părul pieptănat cu cărare la mijloc, avînd o înfățișare onestă și așezată, contrastînd atît de ciudat cu sprinteneala ștrengărească a oamenilor din sud, îi răspunse:

— Nici un motiv de îngrijorare, *sir*! O măsură fără prea mare importanță. Se dau deseori asemenea dispoziții, pentru a preîntîmpina efectele dăunătoare ale căldurii și ale *sirocco*-ului...

Dar cînd, ridicîndu-și ochii albaștri, întîlni ochii străinului, care, osteniți și oarecum întristați, îl priveau cu un ușor dispreț, englezul se roși la față și, cu jumătate de glas, puțin emoționat, adăugă:

— Cel puțin asta e explicația oficială, pe care cei de aici socotesc că trebuie s-o răspîndească. Eu însă, țin să vă spun că mai e și altceva ascuns îndărătul acestor cuvinte...

Și în graiul lui sincer și potolit îi destăinui lui Aschenbach adevărul:

— De mai mulți ani încoace, holera din Indii încearcă, din ce în ce mai stăruitor, să se întindă și să se răspîndească. Luînd naștere în mlaștinile fierbinți ale deltei Gangelui, ducînd cu ea răsuflarea otrăvită a acelei lumi primitive și a acelor insule cu vegetație haotică în ale căror desișuri de bambus stă la pîndă tigrlul, vegetație plină de miasme neprielnice oamenilor și ocolite de ei, molima bîntuise încontinuu și puternic mai întîi în Industan, întinzîndu-se de acolo spre răsărit, ca să cuprindă China, apoi

spre apus, molipsind Afganistanul și Persia, pentru ca după aceea, urmînd drumul caravanelor, să-și întindă tentaculele pînă la Astrahan și chiar pînă la Moscova. Dar în timp ce Europa tremura de spaimă ca nu cumva strigoiul acesta să pătrundă în ea pe uscat, niște neguțători sirieni o aduseră pe mare, răspîndind-o în mai multe porturi mediterane, făcînd-o să-și ridice capul la Toulon și Malaga, apoi la Palermo și Neapoli și înrădăcinîndu-se în Calabria și Apulia, de unde se părea că nu mai vrea cu nici un chip să plece. Partea de miazănoapte a peninsulei fusese cruțată. Totuși, într-o bună zi, pe la mijlocul lunii mai, groaznicul virus fu descoperit la Veneția atît în cadavrul închircit și negricios al unui corăbier, cît și în cel al unei precupețe ce vindea zarzavaturi. Amîndouă cazurile fură tănuite. Dar după o săptămîină nu mai erau două, ci zece, douăzeci, treizeci de cazuri, în mahalale deosebite. Un om venit de prin Austria, care se oprise să petreacă vreo cîteva zile la Veneția, muri de îndată ce se întoarse acasă, în orășelul lui, avînd simptome ce nu îngăduiau nici o îndoială asupra bolii; așa se făcu că cele dintîi zvonuri despre contaminarea orașului lagunelor apărură în ziarele germane. Autoritățile comunale din Veneția se grăbiră să răspundă că niciodată condițiile sanitare ale orașului nu fuseseră mai bune, luînd însă totodată și măsurile de combatere a epidemiei. Se vede însă că unele produse alimentare — legume, carne și lapte — fuseseră contaminate, căci, deși dezmințită și cocoloșită, moartea făcea ravagii prin ulicioarele strîmte ale orașului, ajutată și de căldura toridă ce se lăsase prea de timpuriu, încropind apa canalelor. Molima părea să se întetească pe zi ce trecea, microbii — să se înmulțească și să se îndîrjească tot mai mult. Rareori auzeai de vreo vindecare; optzeci la sută din bolnavi mureau, și încă într-un chip groaznic, boala manifestîndu-

se cu deosebită sălbăticie și de cele mai multe ori sub forma cea mai primejdioasă, cunoscută sub numele de „holera uscată”. Organismul nu mai era în stare să elimine substanțele apoase pe care vasele sanguine le elimină din abundență. În curs de câteva ore, bolnavul începea să se „usuce” și se înăbușea horcând, frământat de crampe, în timp ce sîngele i se îngroșa ca smoala. Se putea socoti norocos dacă — așa cum se mai întâmpla cîteodată — boala se manifesta printr-o ușoară indispoziție la început, urmată apoi de un leșin adînc, din care rareori dacă se mai deștepta. Pe la începutul lui iunie, fără multă vîlvă, barăcile de izolare de la *Ospedale civico* se și umpluseră, în cele doua orfelinate aproape că nu mai era loc, iar între cheiul cel nou și insulă San Michele, lăcașul cimitirelor, se desfășura o activitate febrilă și macabră. Totuși, teama de a nu pricinui pagube prea mari orașului și considerații impuse de expoziția de pictură deschisă de curînd în grădina publică, ca și de pagubele imense ce s-ar cășuna hotelierilor, magazinelor și întregului sistem de trafic cu străinii, în caz de panică, atîrnară pentru edili în cumpănă mai greu decît conștiința adevărului și (respectul convențiilor internaționale, îndemnînd autoritățile să rămînă cu îndărătnicie la politica lor de tăcere și dezmințire.

Cum cel mai mai înalt funcționar din rețeaua sanitară a Veneției își dădu indignat demisia, fu înlocuit, pe ascuns, cu un individ mai maleabil. Localnicii știau de asta; și corupția celor din fruntea Veneției, laolaltă cu nesiguranța și cu starea excepțională în care ajunsese orașul din pricina morții care bîntuia cu furie, duse la un oarecare dezmăț a păturii de jos a populației, la o dezlănțuire a instinctelor josnice, care se concretizau în lipsă de cumpătare, cinism și într-un spor sensibil de criminalitate. Seara, lucru neobisnuit înainte, se vedeau mulți oameni beți; tot felul de

secături, așa se spunea, primejduiau noaptea circulația pe străzi; avuseseră loc câteva atacuri banditești și chiar omoruri, căci în două rînduri se dovedise că unele persoane despre care se presupunea că ar fi fost atinse de holeră fuseseră de fapt otrăvite de înseși rudele lor; iar desfrîul profesional luase înfățișări atît de sfruntate și de excesive, cum pînă atunci nu se pomenile decît prin părțile sudice ale țării și mai cu deosebire în Orient.

Din toate aceste amănunte, englezul nu-i povestise decît ce era mai de seamă.

— N-ați face rău, încheie el, dacă ați pleca mai bine astăzi decît mîine. Nu cred că instituirea carantinei ar putea fi amînată mai mult de două-trei zile...

— Vă mulțumesc, răspunse Aschenbach, și părăsi agenția.

În piața însorită domnea o zăpușeală groaznică. Cîțiva străini neștiutori ședeau la măsuțele din fața cafenelelor sau înaintea bazilicii, în mijlocul stolurilor de porumbei, care li se lăsau pe cap și pe umeri, bătînd din aripi, alungîndu-se unul pe altul și ciugulind boabele de porumb din căușele palmelor întinse.

Cuprins de o tulburare înfrigurată, plin de mîndria de a fi aflat adevărul, dar simțind un gust leșinos și amar în gură și o spaimă fantastică în inimă, Aschenbach umbla de colo pînă colo, călcînd peste dalele de piatra din curtea solemnă. Chibzuia ce măsuri să ia, cinstite și purificatoare în același timp. Se gîndea ca astă-seară, după cină, să se apropie de doamna cea cu șirurile de mărgăritare și să-i spună cuvintele pe care și le repeta acum în minte: „Doamnă, permiteți unui străin să vă dea un sfat, un îndemn pe care ceilalți, din motive egoiste, nu înțeleg să vi-l dea:

Plecați imediat împreună cu Tadgio și cu fiicele dumneavoastră; Veneția e infectată de molimă“. După aceasta, ar fi putut, ca despărțire, să pună mîna pe capul copilului cel frumos, această unealtă a unei providențe ironice, și să se îndepărteze, scăpînd din mocirla asta. Își dădu totuși seama că nu e nici pe departe pregătit să facă un asemenea pas. Ar fi fost împins înapoi, cufundat în aceeași stare a simțurilor. Cine și-a ieșit totuși din fire nu disprețuiește nimic mai mult decît încercarea de a-și redobîndi chibzuință. Își aminti de o clădire albă, împodobită cu niște inscripții ce luceau de îndată ce cobora scara și în a căror mistică străvezie ochii duhului său se rătăciseră, de chipul ciudat al drumețului, care deșteptase în omul pe cale să îmbătrînească dorința temerară de a călători cît mai departe, printre străini. Și gîndul de a se întoarce acasă, de a chibzui treaz, de a nu cruța nici una din ostenelile pe care i le cerea măiestria îl scîrbea în așa măsură, încît pe fața lui se ivi o schimă ce dovedea o durere fizică reală.

— E nevoie de tăcere șopti el hotărît. Și apoi:

Am să tac!

Conștiința complicității și a părții sale de vină îl îmbăta așa cum uneori un singur pahar cu vin e în stare să îmbete o minte ostenită. Imaginea orașului atît de greu încercat, și lăsat în părăsire, îi plutea pe dinaintea ochilor minții, deșteptînd în el speranțe pe care creierul nu le poate concepe și care depășesc rațiunea, speranțe care aveau totuși o dulceață de neînchipuit. Ce însemna oare pentru el acea searbădă fericire, despre care visase cu o clipă mai devreme, față de aceste așteptări? Ce mai însemnau în ochii lui arta și virtutea față de făgăduielile neantului? Păstră prin urmare tăcere, rămînînd mai departe acolo.

În noaptea aceea avu un vis îngrozitor — dacă se poate numi vis acea cutremurare care bîntuie în același timp și trupul, și sufletul, cutremurare care îl copleși în somnul lui cel mai adînc, desfășurîndu-se cu totul independent de el, dar pe care simțurile lui o percepură; deși i se păru că s-ar afla în alt loc, undeva în spațiu, departe de tot ceea ce se petrecea în jurul lui, teatrul acestor evenimente era însuși sufletul său, *ele* pătrunzînd *în el* dinafară, frîngîndu-i cu violență împotrivirea — adîncă împotrivire a cugetului — pustiindu-i întreaga existență și tot tezaurul intelectual al vieții sale.

Simți la început teamă. Teamă de voluptate și o curiozitate copleșită de groază, cu privire la ceea ce urma să se întîmple. Era noapte, și simțurile îi erau treze, căci din depărtare se auzeau vuiete și tumult, un amestec de gălăgie pestriță: zornăit de lanțuri, sunete de trîmbiță, tunete înăbușite, țipete stridente de bucurie și un fel de urlet adînc că un „uuu“ prelung, totul de-a valma, învăluite în melodia dulceagă a unor flaute ce uguiau cu o stăruință plină de perversitate și care parcă pătrundeau nerușinate în măruntaiele trupului, vrăjindu-le. El însă cunoștea un cuvînt, un cuvînt obscur, dar care lămurea destul de limpede cele ce aveau să se întîmple: „Zeul străin!” Lumini învăluite în fum începură să se înalțe lucind. Văzu o priveliște muntoasă, asemeni celei din preajma casei lui, unde-și petrecea verile. Și în lumina aceasta sfîșiată, de sus, din înălțimea împădurită, printre trunchiuri de copaci și sfărîmături stîncioase acoperite cu mușchi, se prăbușeau învîrtejindu-se oameni și vite, un pîlc, un cîrd întreg dezlănțuit și furios, inundînd iarba priporului cu tot felul de trupuri, de flăcări, de țipete, de dansuri amețitoare. Femei, îmbrăcate de la brîu în jos în piei de animale, împiedicîndu-se în veșmintele prea lungi, țineau în mîini tamburine cu clopoței, scuturîndu-le

deasupra capetelor lăsate pe spate, vînturau făclii și pumnale, își înfășurau mijlocul cu șerpi ale căror limbi se agitau amenințătoare sau își purtau, țipînd, sînii în palme. Bărbați păroși, cu coarne în frunte, cu blănuri de animale în jurul coapselor, își plecau grumajii, ridicau brațele și picioarele, izbeau furioși țimbalele, în timp ce băieți cu trupurile goale și netede îndîrjeau țapii cu bețișoare înfășurate în ghirlande de verdeață, agățîndu-se de coarnele lor și făcîndu-i sa sară și să-i tîrască la vale. Prinși în vîrtej, oamenii îngîneau melopeea aceea stranie alcătuită din îmbinarea consoanelor moi și acel „uuu” prelung, strigăt mai dulce și mai sălbatic decît oricare altul; acum el se înălța în văzduh, asemeni mugetului cerbilor în călduri, și de acolo venea înapoi, înmulțit, sălbatic și triumfător, cu neputință de stins, ațîțîndu-i la dans și îndemnîndu-i să-și zvîrle, țopăind, picioarele. Totul era însă pătruns și învăluit de sunetul acela adînc și ademenitor de flaut. Nu-l ademenea oare și pe el, care trăia, împotrivindu-se, acest spectacol? Nu-l ademenea oare stăruitor și nerușinat la sărbătoarea și la îndeplinirea jertfei supreme? Era copleșit de scîrbă, plin de teamă și pătruns de dorința firească de a-și apăra cu strășnicie tot ce era al său, împotriva celui străin, împotriva dușmanului, împotriva celui ce caută să înjosească spiritul liniștit și demn. Gălăgia însă, mugetul, repetat și înmulțit de ecoul pereților stîncoși, creșteau mereu, se înstăpîneau pretutindeni, se umflau ca un val impetuos și necruțător de nebulie. Cugetul era chinuit de aburi, de duhoarea acră a țăpilor, de mirosul de nădușală al trupurilor gîfînde, de miasmele apelor stătute, pline de putreziciuni, cărora li se adăuga încă un miros, pe care el îl cunoștea destul de bine: mirosul de răni și de molimă ce se lățește. Inima îi batea laolaltă cu sunetul țimbalelor, creierul i se frămînta ca în durerile facerii; simțea cum îl potopește o furie

oarbă și o voluptate amețitoare, cum sufletul lui tânjea să se prindă în hora zeului străin. Simbolul obscen, uriaș, cioplit în lemn, fu dezvelit și înălțat; și atunci... și mai neînfrînați ca înainte, începură să-și urle lozinca. Făcînd spume la gură, se dezlănțuiau, se ațîțau unii pe alții cu tot felul de gesturi lubrice și cu mîini care se întindeau pipăind, rîdeau, gemeau, își vîrau bețele ascuțite în coarne, lingîndu-și sîngele de pe mădulare. Acum, însă, visătorul adormit era cu ei, trăia în ei, era și ei un sclav al zeului străin. Era el în fiecare din cei ce se repezeau să ucidă animalele, înghițind hălci întregi sfîșiate și aburinde, fu el chiar și atunci cînd pe întinderea verde, acoperită cu mușchi și călcată în picioare, se dezlănțui o împreunare nemărginită, adusă drept jertfă zeului străin. Și sufletul lui bău, îmbătîndu-se, din cupa plăcerii desfrîdate și a delirului pe care le dă beția nimicirii totale.

Se trezi din visul acesta cu nervii zdrobiți, vlăguit, zdruncinat și pierdut cu totul în brațele Demonului. Nu se mai temea acum de privirile iscoditoare ale oamenilor și nu-i mai păsa dacă îl bănuiau sau nu. De altfel se grăbeau să plece, fugeau; o mulțime de cabine pe plajă rămăseseră goale, în sala de mese se vedeau de asemenea multe locuri goale, și rar dacă mai întâlneai ici-colo cîte-un străin. Se părea că adevărul ieșise totuși la iveală și că, în ciuda solidarității nezdruncinate a celor interesați, panica nu mai putuse fi împiedicată. Doamna cu șiragurile de mărgăritare rămase însă mai departe aici, împreună cu ai săi, fie că zvonurile nu ajunseseră încă pînă la dînsa, fie că era prea mîndră și prea fără teamă pentru a le da crezare. Deci Tadgio rămase. În naivitatea sa, Aschenbach credea uneori că moartea ar putea foarte bine nimici toată viața din jur, cruțîndu-i din cuprinsul insulei numai pe el și pe băiatul cel frumos; alteori, cînd, înainte de amiază, își lăsa pe malul mării privirea grea și stăruitoare să

îmbrățișeze făptura celui dorit, sau cînd, pe înserat, rătăcind pe ulițele unde, hidoasă, moartea se strecura în taină, ulițe pe care îl urmărea pe băiat împins de porniri nelegiuite, i se părea că dorința lui monstruoasă ar fi totuși cu puțință să se înfăptuiască și că legile moralității nu mai au nici o valabilitate.

Ca oricare îndrăgostit, dorea să placă, și era frămîntat de teamă și de amărăciune la gîndul că s-ar putea ca dorința să nu i se îplinească. Se împodobește întotdeauna cu cîte ceva care să-i dea o nuanță de tinerețe, își pune inele pe degete, se parfuma, pierde ceasuri întregi ca să-și desăvîrșească toaleta și venea gătit, tulburat și nervos la masă. Gîndindu-se la dulcea tinerețe a celui ce-l vrăjise, mădularele sale bătrîne începuseră să-l scîrbească; părul lui cărunt și trăsăturile aspre ale feței îl făceau să se rușineze și să deznădăjduiască. Simțea nevoia să-și împrăspăteze corpul spre a-i reda vigoarea de altădată și se ducea deseori la frizerul hotelului.

Înfășurat în halatul de frizerie, așezat în scaunul cu spătar și lăsîndu-se pe mîinile bărbierului guraliv, se uita cu o privire dureroasă la imaginea sa din ogîndă.

— Cărunt, murmura el strîmbînd din gură.

— Nițeluș, răspundea bărbierul. Din pricina delăsării, a indiferenței față de înfățișarea dumneavoastră exterioară, indiferență lesne de înțeles la oamenii de seamă, care totuși nu e lăudabilă; și asta cu atît mai puțin cu cît tocmai acestor persoane nu le stă bine să aibă prejudecăți în ceea ce privește „naturalul” sau „imitația”. Dacă severitatea cu care unii oameni judecă arta cosmeticului s-ar extinde în mod logic și asupra dinților pe care îi au, nu încapе îndoială că lumea s-ar scandaliza văzîndu-i. La

urma urmei, nu avem decît vîrsta pe care o simt mintea și inima noastră, iar părul cărunt înseamnă, în anumite împrejurări, un adevăr mai palpabil decît ar putea să însemne un retuș pe care nu vrem să-l facem. În ce ca ce vă privește, domnul meu, dumneavoastră sînteți îndreptățit să purtați părul în culoarea lui naturală. Așa că... îmi permiteți să vă redau această culoare?

— Cum adică? întrebă Aschenbach.

Și frizerul, bun de gură, spală părul clientului său cu două feluri de ape, una mai deschisă și alta mai închisă, și părul deveni astfel negru, ca în anii tinereții. Apoi, după ce-l ondulă ușor cu fierul, se dădu puțin îndărăt ca să-l privească.

— N-ar mai rămîne, adăugă el, decît să vă împrăști puțin și tenul.

Și, ca și cum n-ar fi fost în stare să se mai oprească, parcă nu destul de mulțumit, cu o rîvnă mereu reînnoită, frizerul trecu de la o operație la alta. Aschenbach, instalat comod în fotoliul său, incapabil de a se apăra, mai degrabă stimulat de ceea ce se întîmpla, vedea în oglindă cum sprîncenele încep să i se arcuiască mai armonic și mai pronunțat, cum tăietura ochilor îi devine mai lungă, cum printr-o ușoară subliniere a pleoapei înșiși ochii i se fac mai mari și mai strălucitori; văzu pe obraz, acolo unde pielea fusese mai înainte galbenă și scorțoasă, cum răsare o roșeață ușoară datorită fardului, văzu cum buzele spelbe de adineauri se rotunjesc, luînd culoarea căpșunii, cum cutele obrazilor, ale gurii și încrețiturile tîmplelor dispar sub crema și esența de trandafiri cu care fuseseră unse, și în timp ce inima îi batea tot mai viu se trezi preschimbat într-un tînăr în floarea vîrstei.

În sfârșit, cosmeticianul se declară satisfăcut și, după obiceiul semenilor săi, mulțumi cu deosebită slugărnicie clientului pe care-l îngrijise.

— O nimica toată, zise el mai îndreptînd pe ici, pe colo cîte ceva. Acum, domnule, puteți să vă îndrăgostiți iară nici o grijă.

Și Aschenbach ieși încîntat, fericit, visător, tulburat, dar și puțin speriat. Purta o cravată roșie, și pălăria lui de paie cu boruri largi avea o panglică în mai multe culori.

Bătea un vînt încropit, prevestitor de furtună; ploua doar rareori, și atunci foarte puțin, însă aerul era umed, îngroșat, îmbîcsit de aburi duhnind a putreziciune, iar urechile lui Aschenbach prindeau tot felul de zgomote: bîzîit, fîlfîit de aripi, pocnituri; simțea cum îi ard obrajii sub fardul ce-l împodobește și i se părea că în jurul lui, în spațiu se agită duhuri rele, păsărețul funebru al mărilor, care răscolește cu ghearele hrana menită celor osîndiți să moară, sfîrtecînd-o și murdărind-o cu găinațul lor. Căci zăpușeala stingea foamea, și omul începea să-și închipuie că mîncarea e primejdioasă, purtînd în ea otrava contaminării.

Urmărindu-l pe Tadvio, Aschenbach se adînci, într-o după-amiază, în ulițele încurcate ale orașului bîntuit de boală. Nemaștiind pe unde s-o ia, deoarece ulicioarele, canalele, podurile și piețele acestui labirint se aseamănă grozav între ele, nemaștiind unde e răsăritul și nici apusul, nu mai avea decît o singură preocupare: să nu piardă din ochi pe cel ur-mărit cu atîta patimă. Și nevoit să se ferească uneori în chip cu totul nevrednic de ei, lipindu-se de ziduri, ascunzîndu-se pe după alți trecători, nu-și mai dădea seama cît e de ostenit, cît de istovite îi sînt trupul

și mintea din pricina pasiunii pe care o nutrea și a neîntreruptei sale încordări nervoase. Tadgio mergea după ai săi, lăsându-și ca de obicei guvernanta și surorile cu înfățișare de călugărițe să treacă ele întâi prin locurile mai înguste și, umblînd agale, întorcea din cînd în cînd capul, privind peste umăr, să vadă , cu ochii săi, de culoarea amurgului, dacă Aschenbach se ține după el. Îl vedea, fără să-l trădeze. Și, îmbătat de această constatare, ademenit mereu de ochii aceștia, dus de nas de pasiunea lui, îndrăgostitul se strecura mai departe, mînat de himera lui, ca pînă la urmă să fie totuși înșelat. Căci polonezii trecuseră peste un pod scurt și boltit, care îi ascunde privirilor sale. Și cînd, ia rîndul lui, ajunse sus, nu-i mai descoperi, îi căută înfrigurat, în trei direcții diferite, mergînd drept înainte și apoi pe două laturi, de-a lungul cheiului îngust și murdar, în zadar însă. Pînă la urmă, nervos și ostenit, renunță să-i mai caute.

Capul îi era înfierbîntat, trupul plin de o sudoare lipicioasă, grumazul i se cutremura și îl chinuia o sete cumplită; căuta cu ochii împrejur să descopere ceva ca să se răcorească. Se opri în fața unei du- gheni, unde cumpăra cîteva fructe, niște căpșuni trecute și moi, pe care începu să le mănînce pe drum. În fața lui se deschidea o piața mică, părăsită și parcă vrăjită; privi mai bine, recunoscînd-o; aici, în piața asta, luase el, acum cîteva săptămîni, hotărîrea de a fugi, hotărîre de care nu se ținuse. Se lăsă să cadă, în mijlocul pieței, pe treptele fîntîinii, reze- mîndu-și capul de marginea rotundă de piatră. Pretutindeni era liniște; printre dalele de piatră creștea iarbă, și ici-colo erau zvîrlite gunoaie. Dintre casele de înălțimi diferite, înnegrite de vreme, se detașa una, parînd a fi un palat, cu ferestre în ogivă, îndărătul cărora stăpînea pustiul, și cu balconașe susținute de lei. La parterul

acestei case era o spițerie. Adieri calde aduceau uneori un puternic miros de acid fenic.

Iată-l deci șezînd acolo pe magistrul, pe vrednicul artist, pe autorul *Ticălosului*, pe cel care, într-o formă atît de admirabilă și de pură, se desprinsese de tot ce însemna boemă și lume interlopă, care avea oroare de așa-zisele abisuri, care se lepădase de tot ce era vrednic de lepădat, care se înălțase atît de sus, cel care, eliberîndu-se din cătușele atotștiinței și ironiei sale, se obișnuise să trăiască ținînd seama de îndatoririle ce le avea față de semenii săi, omul a cărui glorie fusese confirmată oficial, ai cărui nume fusese înnobilit și al cărui stil era dat tineretului ca exemplu — iată-l deci șezînd acolo, cu pleoapele închise, de sub care aluneca rareori cîte-o privire piezișă și disprețuitoare, în timp ce buzele lui veștede, umflate de alifii, murmurau cuvinte răzlețe, pe care creierul pe jumătate adormit izbutea să le îmbine cu acea logică ciudată pe care o dă uneori visarea.

— Căci frumusețea, Phaidros, nu uita, numai ea e și divină, și vizibilă în același timp; numai ea este prin urmare calea pe care se îndreaptă simțurile noastre; ea e, micule Phaidros, calea care-l poartă pe artist spre meleagurile spiritului. Dar crezi tu, dragul meu, că e cu putința să-ți însușești înțelepciunea și adevărata demnitate omenească dacă drumul tau duce către spiritualitate numai prin simțuri? Sau crezi mai degrabă (te las să hotărăști tu), că drumul acesta plăcut și primejdios e cu adevărat un drum greșit, plin de păcate, care ne duce neapărat în eroare? Căci trebuie să știi că noi poeții nu ne putem avînta pe calea frumuseții fără ca Eros să nu ne întovărășească, devenind călăuza noastră; ba chiar de am fi, în felul nostru, niște eroi și luptători disciplinați, sîntem totuși asemeni femeilor, căci ceea ce ne înalță e pasiunea,

iar dorința noastră trebuie să rămână dragostea; în asta constau plăcerea și rușinea noastră. Acum înțelegi de ce noi poeții nu putem fi nici chibzuiți și nici demni? Că trebuie neapărat să rătăcim pe căi greșite, rămânând pururi niște corupți și niște aventurieri sentimentali? Măiestria stilului nostru e doar minciună și nebunie, gloria și situația noastră onorabilă — o farsă, încrederea pe care ne-o acordă publicul — un caraghioslîc, iar încercarea de a face educația poporului și a tineretului cu ajutorul artei — o întreprindere riscată, care trebuie interzisă. Cum să fie un bun educator cel pe care un instinct înnăscut, cu neputință de înlăturat, îl împinge spre abis? Am vrea să ne desprindem de el, dar, oricum ne-am suci și învîrți, el continuă să ne atragă. În felul acesta ne lepădăm de cunoașterea atotdizolvantă, căci cunoașterea, Phaidros, e lipsită de demnitate și de austeritate; ea știe, înțelege și iartă, dar nu are nici ținută, nici formă; ea are predilecție pentru abis, ea este însuși abisul. Iată de ce o respingem cu hotărîre, tinzînd numai spre frumusețe, adică spre simplitate, măreție și spre o nouă austeritate, adică spre o a doua candoare și formă. Forma și candoarea însă, Phaidros, ne îmbată și trezesc în noi poftele și lăcomia, îndemnîndu-l pe cel cu cugetul nobil la groaznice sacrilegii ale simțirii, pe care propria lui frumusețe, severă, le respinge cu dezgust; îl împing spre abis, tîrîndu-le și pe ele după dînsul. Ne mîină, zic, și pe noi poeții într-acoio, căci noi nu sîntem în stare să ne înălțăm pe noi înșine, ci doar să ducem o viață risipită. Și acum, Phaidros, rămîi aici. Abia mai tîrziu, cînd n-ai să mă mai vezi, poți să pleci!

La cîteva zile după asta, Gustav von Aschenbach, simțindu-se rău, ieși din hotel ceva mai tîrziu ca de obicei. Avea amețeli, datorate în parte stării lui fizice și care erau întovărășite de o anxietate violentă, de senzația că nu există ieșire și nici speranță,

senzație pe care nu și-o putea lămuri dacă privea numai lumea exterioară sau însăși existența lui. Coborînd în hol, văzu o mulțime de bagaje gata să fie transportate; întreba pe portar cine e pasagerul care se pregătește să plece, și drept răspuns fu rostit nobilul nume polonez, la care se și gîndise în taina. Primi vestea fără ca vreuna din trăsăturile chipului său veșted să tresară, ridicînd doar puțin capul, așa cum faci atunci cînd iei în treacăt cunoștință de ceva ce nu te interesează. Întrebă doar :

— Cînd?

— După *lunch*, i se răspunse.

Dădu din cap și se îndreptă spre mare.

Țărmul era aproape pustiu. Peste vasta și neteda întindere de apă ce despărțea plaja de cel dintîi banc de nisip porneau de la mal spre larg unduiri ușoare, care înfiorau oglinda mării. Peste locul acesta atît de vesel odinioară și atît de viu colorat, acum aproape părăsit și al cărui nisip nu mai era curățit, părea că se așternuse toamna, că totul îmbătrînise. Pe țărmul mării, așezat pe stativul său cu trei picioare, fusese uitat un aparat fotografic, și pînza neagră cu care era acoperit flutura zbătîndu-se zgomotos în vîntul rece.

Tadgio, împreună cu trei sau patru tovarăși de joacă, atîți cît îi mai rămăseseră, se juca în fața cabinei familiei lui, și Aschenbach, lungit în șezlongul său, așezat cam la mijloc, între țărmul mării și șirul de cabine, cu o pătură peste genunchi, îl mai privi o dată. Jocul, de data asta nesupravegheat, căci femeile se vede că erau ocupate cu împachetatul, nu se mai desfășura liniștit ca altă dată; așa că luă la un moment dat o înfățișare mai brutală. Băiatul cel voinic, îmbrăcat în costumul lui strîns la mijloc

cu o cingătoare, cel cu păr negru, pomădat, pe care toți îl numeau lașu, îndârjit că îi aruncaseră cu nisip în ochi, îi sili pe Tadio să se ia la trîntă cu el și bineînțeles că acesta, mai slab, căzu. Dar, ca și cum în ceasul acesta al despărțirii umilința statornică a lui lașu s-ar fi schimbat în groaznică brutalitate, băiatul, vrînd probabil să se răzbune pentru lunga sclavie pe care o îndurase, nu se mulțumi numai tu atît, ci, îngenunchind pe spinarea celui învins, îi apăsă de cîteva ori fața în nisip, atît de puternic, încît Tadio, căruia și așa îi pierise răsuflarea din pricina luptei, aproape că se înăbuși. Zbătîndu-se cumplit, încerca să scape de cel ce-l apăsa, uneori nemaiputînd să facă nici o mișcare. Aschenbach, îngrozit, tocmai se pregătea să-i sară în ajutor, cînd voinicosul dădu în sfîrșit drumul jertfei sale. Galben la față, înălțîndu-se doar pe jumătate, Tadio își sprijini cotul în nisip, rămînînd cîteva minute nemișcat, cu părul ciufulit și cu ochii întunecați. Apoi se ridica de tot, depărtîndu-se încet de ceilalți. Copiii începură să-l cheme, mai întîi veseli apoi speriați și în urmă rugători; el însă nu voi să-i mai auda. Celălalt, băiatul cu păr negru, pe care se vede că și începuse să-l mustre conștiința pentru ceea ce făcuse, alergă după el, căutînd să-l împace. Tadio îl respinse smucindu-și umărul, apoi o luă, pieziș, către mare. Era desculț și îmbrăcat în costumul lui de pînză vărgată cu fundă roșie.

Se opri pe marginea apei cu capul plecat, zgîriind în nisipul umed, cu vîrfurile picioarelor, felurite figuri; apoi intra în apa care lîngă țărm nu-i ajungea nici pîna la genunchi, și nepăsător trecu mai departe pîna la bancul de nisip, unde ramase o clipă locului, cu fața spre largul mării. Pomi apoi încet, spre stînga, pe limba nisipoasă, lungă și îngustă. Despărțit de uscat prin întinderea largă de ape, rupt prin mândria lui capricioasă de tovarășii săi,

Tadgio, asemeni unei viziuni cu totul desprinde de lume, fără nici o legătură cu ea, sta acolo, în mijlocul mării, cu părul fluturînd în vînt, în fața infinitului tulbure și nelămurit. Mai privi o dată împrejur, apoi, ca străpuns de o amintire, dînd ascultare cine știe cărui impuls, se întoarse, și, cu o mișcare plină de grație, cu o mîină în șold aruncă peste umăr o privire spre țarm. Aschenbach ședea acolo, așa cam șezuse și odinioară, atunci cînd întîlnise pentru prima oară, de pe pragul acela, privirea aceasta de culoarea amurgului. Capul său urmărise, rotindu-se încet în jurul spătarului scaunului, mișcările băiatului; acum se înălțase, spre a-i întîlni privirea, dar, cum el îi căzu îndărăt pe piept, ochii săi continuă să-l privească, însă de jos în sus; fața vlăguită și lipsită de expresie căpătase o înfățișare ciudată, ca aceea a unui om căzut într-un somn adînc. Lui însă i se părea că psihagogul acela palid și drăgălaș îi zîmbeste și-i face semne, că luîndu-și mîna din șold îi arăta ceva în depărtare, că o ia înainte, plutind spre un tărîm uriaș, plin de făgăduințe. Și, ca de atîtea ori, voi să se ridice, pregătindu-se să-l urmeze.

Trecură mai multe minute pînă ce sosiră să dea ajutor celui ce se prăbușise de pe scaun. L-au dus în odaia lui. Și încă în aceeași zi, o lume zguduită și plină de respect află vestea morții sale.

- 1 Frământare continuă a sufletului (lat.).
- 2 Parc în München.
- 3 Port în partea de sud a Istriei. între 1850 și 1919 a fost port militar austro-ungar.
- 4 Locuitori ai orașului Pola.
- 5 Trupe italiene de vânători.
- 6 Cartierul cel mai bogat al Veneției.
- 7 La revedere, scuzați și bună ziua (fr.).
- 8 Vânt mediteranean uscat.
- 9 Vaporaș (it).
- 10 *Pheaci* — popor foarte primitiv din *Odiseea* lui Homer.
- 11 Prânz (engl.).
- 12 Piață mică (it.).
- 13 Ghinion, domnule (fr.).
- 14 Fluviu din Grecia antică.
- 15 Celebru filozof grec, moralist; a fost acuzat că e corupător al tinereții și condamnat la moarte.
- 16 Tânăr grec, discipol al lui Socrate.
- 17 Mama lui Bacchus, fiică a lui Cadmus, regele Tebei.
- 18 Numele grecesc al Aurorei.
- 19 Erou grec, fiul lui Mentios, pe care Eos (Aurora), fermecată de frumusețea lui, l-a răpit.
- 20 Vânător iubit de Aurora și ucis de Diana.
- 21 Vânător de o rară frumusețe, ucis de Diana și prefăcut de Zeus în constelația care-i poartă numele.
- 22 Numele grec al lui Neptun, zeul mărilor, fiul lui Saturn și fratele lui Jupiter.
- 23 Zeul păstorilor și al țărilor.
- 24 Personaj din *Metamorfozele* lui Ovidiu, ucis de Apolio, al cărui sânge răspândit în țărmă dădu naștere zambilei (hiacintul).
- 25 Zeul vântului.
- 26 Erou din mitologia greacă, care s-a înecat în fântâna în a cărei apă își contempla frumusețea.